

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΣΤ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1977 | ΑΡΙΘ. 5

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ἡ ἡμετέρα ἔκδοσις.

1. Ἡ ἔκδοσις τοῦ κειμένου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου γίνεται ὑφ' ἡμῶν κατόπιν συγκρίσεως πασῶν τῶν πρότερον μνημονευθειῶν ἐκδόσεων, ἐξ ὧν ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως εἶναι ἡ τοῦ Th. Zahn, Ignatii et Polycarpi epistulae martyria fragmenta (O. de Gebhardt — Ad. v. Harnack — Th. Zahn, Patrum Apostolicorum opera II), Leipzig 1876· J. B. Lightfoot, Die Apostolic Fathers, edited and completed by J. R. Harmer, London 1898· K. Bihlmeyer, Die Apostolischen Väter, Tübingen 1924· P. Th. Camelot, Ignace d' Antioche, Polycarpe de Smyrne, Lettres, Martyre de Polycarpe (Sources Chrétiennes 10), Paris 1951². Joseph A. Fischer, Die Apostolischen Väter, griechisch und deutsch, München 1956.

Ἐνθα διεπιστώσαμεν διαφορὰς ἐσημειώσαμεν ταύτας, ὡς καὶ ἡμετέραν τυχὸν διόρθωσιν. Ἐκ τῶν χειρογράφων ἔχομεν μικροφίλμ ἐκ τοῦ μοναδικοῦ καὶ πράγματι περιφήμου κώδικος Λαυρεντιανοῦ τοῦ ΙΑ' αἰ. τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Βιβλιοθήκης. Τοὺς ἀναφερομένους κώδικας, ἐν τῇ συγκρίσει τῶν διαφόρων παραλλαγῶν τοῦ κειμένου, σημειοῦμεν διὰ τῶν αὐτῶν λατινικῶν γραμμάτων, ἅτινα ἐχρησιμοποίησαν πάντες οἱ ἐκδόντες τὸ κείμενον τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνα-

τίου. Καίτοι ἡ ἡμετέρα ἔκδοσις στηρίζεται ἐπὶ παλαιότερων ἐκδόσεων, ἐν τούτοις ἔνθα ἐκρίθη διορθωτέα γραφή τοῦ κειμένου, ἐσημειώθη. Αἱ δὲ μεταφράσεις (λατινική, ἄρμενική, κοπτική, συριακή) παρατίθενται ὡς ἀναφέρονται ἐν ταῖς ἀνωτέρω ἐκδόσεσιν.

2. Οἱ διὰ λατινικῶν γραμμάτων σημειούμενοι κώδικες εἶναι οἱ ἑξῆς:

G. = Cod. Laurent LVII 7. saec. XI. fol. 242a-252b;

P. = Berlin. Papyrus (s. V). Κεφ. III—XII, 1).

L. = Versio anglo-latina s. XIII.

S. = Συριακή μετάφρασις ἐν ἀποσπάσμασιν

A. = Ἀρμενική μετάφρασις

C. = Κοπτική μετάφρασις

g. = Ἐκτενεστέρα παράδοσις τοῦ κειμένου τῶν ἐπιστολῶν

l. = Μετάφρασις λατινιστὶ τῆς ἐκτενεστέρας παραλλαγῆς τοῦ κειμένου.

3. Τὴν εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν ἀπόδοσιν τοῦ κειμένου προσεπαθήσαμεν ν' ἀποδώσωμεν διευρύνοντες τὸ νόημα τοῦ πρωτοτύπου διὰ περιφραστικῆς, ἔστιν ὅτε, ἑρμηνείας. Ἡ ἀπόδοσις καὶ ἑρμηνεία ἀρχαϊκοῦ κειμένου εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀποβαίνει πολλάκις δυσχερεστάτη, ἐκ τοῦ ὅτι λέξεις καὶ φράσεις λαμβάνονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως ὑπὸ ποικίλας σημασίας. Μάλιστα προκειμένου περὶ ἔργων τῆς Ἐκκλ. Γραμματείας πρωτοχριστιανικῶν κειμένων, ἄνευ γνώσεως τῆς ἐποχῆς τοῦ γράψαντος καὶ ἄνευ βαθείας γνώσεως τῆς φιλολογικο-κριτικῆς μεθόδου, μετὰ θεολογικῆς ἐπιστημονικῆς καταρτίσεως, καθίσταται ἡ ἑρμηνεία, ἂν μὴ ἀδύνατος, πάντως λίαν ἐπισηφαλὴ εἰς ὀρθότητα ἀποδόσεως. Διὸ καὶ μεγάλη ἐκ μέρους ἡμῶν κατεβλήθη προσπάθεια ν' ἀποδοθῇ τὸ πολλάκις εἰς μυστικὰς ἐννοίας μετεωρούμενον νόημα, κατὰ τὸ δυνατόν, ὡς ὁ γράψας τοῦτο διενόητο ἐν τῇ διατυπώσει τῶν ἰδεῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου καὶ τῶν μυχαιοτάτων διαθέσεων τῆς καρδίας του. Κατὰ ταῦτα κατέστη ἀναγκαιοτάτη ἐν τῷ apparatus criticus

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Με διάκρισιν.

Εἶναι λεπτόν τὸ θέμα διὰ τοὺς πνευματικούς. Ὅφειλον νὰ τοῦ χειρίζωνται μετὰ διάκρισιν, λαμβάνοντες ὑπ' ὄφιν τὰς σχετικὰς πνευματικὰς καὶ βιολογικὰς συνθήκας, ὅφ' ἂς τελεῖ ἕκαστον πρόσωπον, ἐκ τῶν προσερχομένων εἰς τὴν Ἱερὰν Ἐξομολόγησιν καὶ ζητούντων συμβουλὰς καὶ ὑποδείξεις ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῆς νηστείας κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν. Εἰς τὰ πράγματα, ἡ νηστεία αὕτη δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς πιστοὺς. Ἡ ἐπιβολὴ τῆς θὰ ἀπέβαινε λ.χ. ἐπικίνδυνος σωματικῶς μὲν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀμφίβολον ὑγείαν, ψυχικῶς δὲ εἰς ὅσους στεροῦνται ἰσχυρᾶς πίστεως.

Καὶ ἐδῶ, ἡ οἰκονομία, φιλόανθρωπον μέσον τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν Ἱερῶν Κανόνων, πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῆται, μετὰ τὴν δέουσαν βεβαίως σύνεσιν. Ἄλλως ἡ ζημία ἀποβαίνει μεγαλυτέρα ἀπὸ τὸ κέρδος.

Τὸ καλύτερον φάρμακον.

Ἡ δεισιδαιμονία εἶναι κοινωνικὸν φαινόμενον ὅλων τῶν ἐποχῶν. Σοθεῖ καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας. Δυστυχῶς δέ, μετὰ τὴν τῶν θυμάτων τῆς, καταλέγονται καὶ πολλοὶ οἱ ὅποιοι πιστεῦν

εὐρυτάτη ἐρμηνεία τῶν ὄρων, τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων τοῦ σχολιαζομένου κειμένου. Πρὸς τοῦτο τὰ μέγιστα ἐβοήθησεν ἡμᾶς τὸ σπουδαῖον ἐρμηνευτικὸν ἔργον τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἱγνατίου, τοῦ Γερμανοῦ ἐν Γοττίγκη καθηγητοῦ ἄλλοτε, D. Walter Bauer, Die Briefe des Ignatius von Antiochia und der Polycarpbrief, erklärt von... Tübingen 1920 (Handbuch zum Neuen Testament. Ergänzungs — Band, hrsgeg. von Hans Lietzmann).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ἐαυτοὺς ὡς ζῶντα μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκκλησιάζονται τακτικῶς, προσέρχονται εἰς τὰ Μυστήρια, ἀναγινώσκουν θρησκευτικὰ βιβλία, ἐνῶ παραλλήλως ἀκολουθοῦν ἀνοήτους προλήψεις ἢ συμβουλευόμενοι διὰ ποικίλα ζητήματα τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς των τοὺς ἀγύριαι τοῦ Ἀποκρισμοῦ. Διὰ τὸ ἀντιληφθῆ κανεῖς τὴν ἔκτασιν τοῦ κακοῦ, ἀναφέρομεν ἕνα ἀριθμὸν: μόνον εἰς τὰς Ἀθῆνας, ὑπάρχοντες 2.500 περίπου μέντιουμ, τῶν ὁποίων ἡ πελατεία κάθε ἄλλο παρὰ εἶναι ἀραιά. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει, διὰ τῶν ποιμένων της, νὰ διαφωτίσῃ τὰ τέκνα της καὶ νὰ τὰ καταστήσῃ οὕτως ἱκανὰ νὰ συνειδητοποιήσουν τὸν θανάσιμον διὰ τὰς ψυχὰς των κίνδυνον. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ καλύτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον φάρμακον διὰ τὴν ἀποτροπὴν τῆς ὑπόουλου αὐτῆς πνευματικῆς νόσου, πὺν λέγεται δεισιδαιμονία.

«Ἡ Ὁρθόδοξος Θεία Λειτουργία».

Ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς ἐξέδωκε προσφάτως, εἰς κομρὸν τομίδιον καὶ ὑπὸ τὸν ὡς ἄνω τίτλον, τὴν ἑλληνικὴν Θείαν Λειτουργίαν, μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ ἐκτενοῦς μελέτης τοῦ ἐκεῖ διακεκριμένου κληρικοῦ καὶ θεολόγου π. Νίκωνος Πατρινάκου, ἀφορώσης εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τοῦ κειμένου ἀπὸ τοῦ Β' αἰ. κ.ἐξ. Εἶναι μία ἐκδοσις τιμῶσα τὴν Ὁμογένειάν μας τοῦ Νέου Κόσμου καὶ ἀξία παντὸς ἐπαίνου. Τὸ ἔργον, καρπὸς μακροχρονίου ἐπιτυχοῦς προσπαθείας εἰδικῶς πρὸς τοῦτο συσταθείσης ὑπὸ τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἰακώβου λειτουργικῆς Ἐπιτροπῆς, πληροὶ τὰς ἀνάγκαις τοῦ ἐπ' Αὐτὸν ποιμνίου. Εἶναι ἐν λαμπρὸν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως βοήθημα διὰ τὰ ἐκκλησιάσματα, ὥστε νὰ καθιστᾷ αὐτὰ ἱκανὰ νὰ μετέχουν συνειδητῶς εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Ἐυχαριστίας. Θὰ ἦτο εὐτύχημα νὰ συνειτάσσειτο καὶ παρ' ἡμῶν ἀνάλογον ἔργον ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐξεδίδετο ἢ εἰς ἀπλήν νεοελληνικὴν μετάφρασιν τοῦ ὠραίου τούτου βοηθήματος, ὅπερ ἀναμφιβόλως κοσμεῖ τὰ χριστιανικὰ Γράμματα τῆς ἐν Ἀμερικῇ ἐθνικῆς μας Ἐκκλησίας.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Η ΣΤΡΟΦΗ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΩΡΑΝ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Ἡ στροφή πρὸς Ἀνατολάς εἶναι ἐν σπουδαιότατον στοιχεῖον τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Τοῦτο εἶναι εὐεξήγητον ἕνεκα τῆς συμβολικῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν δίδει εἰς τὴν Ἀνατολὴν τόσον ἡ Βίβλος ὅσον καὶ ἡ Ἐκκλησία.

Ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἔκειτο κατὰ τὴν Γένεσιν ἡ πρωταρχικὴ πατὴρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ὁ παράδεισος: «Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἑδὲμ κατὰ ἀνατολάς καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασεν» (Γεν. β', 8). Ἐξ Ἀνατολῶν ἀνέμενεν ἡ Σιών τὴν δόξαν διὰ τῆς συνάξεως τῶν τέκνων τῆς. Χαρακτηριστικῶς λέγεται ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Βαρούχ: «Περίβλεψον πρὸς Ἀνατολάς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἴδε τὴν εὐφροσύνην τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ σοι ἐρχομένην· ἰδοὺ ἔρχονται συνηγμένοι ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν τῷ ῥήματι τοῦ ἁγίου χαίροντες τῇ τοῦ Θεοῦ δόξῃ» (Βαρούχ δ', 36-37· πρβλ. ε', 5). Κατὰ τὸν Μαλαχίαν ὁ παντοκράτωρ Κύριος λέγει: «Καὶ ἀνατελεῖ ὑμῖν τοὺς φοβουμένους τὸ ὄνομά μου ἡ λιοδικαιοσύνη» (Μαλ. δ', 2). Καὶ διὰ στόματος Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγει Κύριος: «Ἀναστήσω τῷ Δαυῖδ ἀνατολήν δικαίαν», καθ' ἣν «σωθήσεται Ἰούδας, καὶ Ἰσραὴλ κατασκηνώσει πεποιθῶς» (Ἱερ. κγ', 5-6). Καὶ κατὰ τὸν Ζαχαρίαν «ἰδοὺ ἀνῆρ, ἀνατολή ἡ ὄνομα αὐτῷ, καὶ ὑποκάτωθεν αὐτοῦ ἀνατελεῖ, καὶ οἰκοδομήσει τὸν οἶκον Κυρίου» (Ζαχ. στ', 12). Καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Λουκᾶ ἀναφέρεται, ὅτι «ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολή ἐξ ὕψους ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῆναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης» (Λουκ. α', 78). Κατὰ τὴν Ἀποκάλυψιν εἰς ἄγγελος μὲν «ἀναβαίνει ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου» (Ἀποκ. ζ', 2), ὁ δὲ Ἰησοῦς χαρακτηρίζεται ὡς «ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωῖνός» (Ἀποκ. κβ', 16). Ὁ

ψαλμῶδός ἐξ ἄλλου παραγγέλλει: «Ψάλατε τῷ Θεῷ τῷ ἐπιβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολὰς» (Ψαλμ. ξζ', 34). Καὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου «ὡςπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου» (Μαθ. κδ', 27).

Αἱ περὶ τῆς ἀνατολῆς παραστάσεις αὗται τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἐξηγοῦν διατί οἱ Χριστιανοὶ καθιέρωσαν τὴν κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς καὶ τῆς λατρείας στροφὴν πρὸς ἀνατολὰς, ἥτις ἦτο σταθερὰ συνήθεια παρὰ τοῖς Ἑλλησι, Ρωμαίοις καὶ πολλοῖς ἄλλοις λαοῖς. Ἡ Ἀνατολή, ἐκ τῆς ὁποίας ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, ἐθεωρήθη πάντοτε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὡς ὁ τόπος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπορεύεται ζωὴ, δύναμις καὶ χαρὰ. Οὕτως ὁ ἀνατέλλων ἥλιος ἐθεωρήθη σύμβολον τῆς θεότητος, τοῦθ' ὅπερ εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ἔθνικοὺς εἰς τὴν θεοποίησιν τοῦ ἡλίου, ὡς συνέβη συχνάκις. Καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν χρησιμοποίησις τῆς στροφῆς πρὸς Ἀνατολὰς ἦτο δεδικαιολογημένη, ἐφ' ὅσον οὗτοι ἐθεώρουν τὸν Χριστὸν ὡς «ἀνατολὴν ἐξ ὕψους» (Λουκ. α', 78), ὡς «ἥλιον δικαιοσύνης» (Μαλ. δ', 2) καὶ ἀπέδιδον εἰς αὐτὸν πάσας τὰς ἐγκωμιαστικὰς ἐκφράσεις, τὰς ὁποίας ὁ ἀρχαῖος κόσμος ἐχρησιμοποιεῖ περὶ τοῦ ἡλίου. Ὁ Χριστὸς ἦτο δι' αὐτοὺς Sol salutis, ὁ Ἥλιος, ὅστις φέρει τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν.

Ἡ πρὸς ἀνατολὰς στροφή ἐχαρακτήριζε τοὺς ναοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες κατὰ κανόνα ὠκοδομοῦντο κατὰ τρόπον, ὥστε αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου, ὅταν ἠνοίγοντο αἱ θύραι τοῦ ναοῦ, νὰ πίπτουν ἐπὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀγάλματος τοῦ Θεοῦ. Ὡστε ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ ἦτο ἐστραμμένη πρὸς Ἀνατολὰς. Ὡσαύτως παλαιότατοι χριστιανικοὶ ναοὶ (λ.χ. ὁ ναὸς τῶν ἁγ. Ἀποστόλων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ βασιλικὴ τοῦ Παυλίνου ἐν Τύρῳ, ὁ παλαιὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐν Ρώμῃ, ὁ ναὸς τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ καὶ ἕτεροι ναοί, ἰδίως ἐν τῇ Δύσει) εἶχον τὴν εἴσοδον πρὸς

ἀνατολὰς καὶ ἐπομένως τὸ θυσιαστήριον πρὸς δυσμίας. Αὐτὸ εἶχε τὸ μειονέκτημα, ὅτι ὅταν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι ἤθελον νὰ στρέψουν τὸ βλέμμα πρὸς ἀνατολὰς, ἔπρεπε νὰ στρέψουν τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ. Εἰς τὰς αἰγυπτιακὰς λειτουργίας ἀκόμη σήμερον διατηρεῖται ἢ εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν προτροπή, διὰ τῆς ὁποίας οἱ πιστοὶ τοῦλάχιστον κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς κυρίας εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς πρὸ τοῦ ἐπινικίου ὕμνου προετρέποντο νὰ στραφοῦν πρὸς ἀνατολὰς («εἰς ἀνατολὰς βλέπετε»).

Ἄλλ' ἤδη τὸν 4ον αἰῶνα ἐν Συρία οἱ ναοὶ οἰκοδομοῦνται κατὰ τρόπον, ὥστε ἡ ἀψὶς νὰ εὐρίσκηται πρὸς ἀνατολὰς, τῆς εἰσόδου οὔσης εἰς τὴν δυτικὴν πλευράν. Οὕτω ὁ ἱερεὺς μετὰ τοῦ λαοῦ βλέπουν πρὸς ἀνατολὰς. Ὁ προσανατολισμὸς αὐτὸς μετεδόθη εἰς ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον. Ὁ ἱερεὺς ἴσταται πρὸ τοῦ λαοῦ, οὐκὶ *versus populum*. Ἡ ὅλη κοινότης εἶναι μᾶλλον μία λιτανεία, ἥτις ὀδηγουμένη ὑπὸ τοῦ ἱερέως, κατευθύνεται πρὸς ἀνατολὰς, πρὸς τὸν Ἥλιον, πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ Κύριον, ἵνα μετ' αὐτοῦ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν τὴν θυσίαν.

Τέλος χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ στροφή τοῦ πνευματικοῦ βλέμματος πρὸς τὴν πνευματικὴν Ἀνατολήν ἐν τῇ ὑμνογραφίᾳ τῶν Χριστουγέννων («Ἐπεσκέπαστο ἡμᾶς... Ἀνατολὴ ἀνατολῶν» — «Καὶ σὲ γινώσκειν ἐξ ὕψους Ἀνατολήν» κ.λπ.). Ὡς γνωστόν, ἡ Ἐκκλησία ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὸν Ἑθνισμὸν ὥρισε τὴν 25ην Δεκεμβρίου ὡς τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων, θέλουσα πιθανῶς νὰ δημιουργήσῃ ἐν ἀντίβαρον εἰς τὴν κυρίαν ἐθνικὴν ἑορτὴν τῆς λατρείας τοῦ ἡλίου (*Dies Natalis. Solis Invicti*), περὶ τὴν ὁποίαν εἶχε συγκεντρωθῆ ἡ ἀντίστασις τοῦ Ἑθνισμοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ἠθέλησεν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἑορτὴν νὰ ἀντιπαρατάξῃ μίαν χριστιανικὴν μὲ ὄλως νέον περιεχόμενον, ἀντικαταστήσασα ἐκείνην διὰ τῆς ἑορτῆς τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἥλιου τῆς δικαιοσύνης (Μαθ. δ', 2), τοῦ «φωτὸς τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. η', 12).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

γνησίας, ἦταν γνωστὸς γιὰ τὴν εὐσέβεια καὶ τὶς πολλὰς καὶ μεγάλες ἀρετὲς του.

Καλλιέργησε τὶς ἀρετὲς ἐκεῖνες ποὺ ἀναδεικνύουν κάθε κληρικὸ ἄξιο τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς του καὶ τῆς ἀνείπωτης τιμῆς ποὺ καταξιώνεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ σὰν πνευματικὸς πατέρας δοξάζεται ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ποὺ τοὺς διακονεῖ. Ἦταν λειτούργος κι ἄνθρωπος τῆς προσευχῆς. Ζοῦσε στὸ θυσιαστήριον τῆ σταυρικῆς θυσίας, ὅσες φορές λειτούργοῦσε καὶ μετέδιδε ρίγη συγκίνησης στοὺς πιστοὺς. Ἀληθινὰ μεταρσιωνόντουσαν προσευχόμενοι καὶ ἡ ἀγιότητα τοῦ ὁσίου ποιμένα τους ἐπηρέαζε καὶ καθαγίαζε ὅλη τους τὴ ζωὴ.

Καλλιέργησε ἰδιαίτερα καὶ τὸ κήρυγμα, τὴ διδασκαλία. Καθοδηγοῦσε μὲ τὴ διδαχὴ του τὸ ποίμνιό του σὲ νομὲς σωτήριες. Ἐρμήνευε τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὰ λιγοστὰ χειρόγραφα κείμενα ποὺ ὑπῆρχαν στίς χριστιανικὲς κοινότητες. Ἰδιαίτερα ἡ περιοχὴ αὐτὴ τῆς Μικρασίας, τῆς Ἰωνίας, εἶχε εὐλογηθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό. Σ' αὐτὲς τὶς κοινότητες ἀκούστηκαν τὰ κηρύγματα τοῦ Παύλου καὶ πολλοὶ ἱερεῖς εἶχαν δεχθεῖ κατ' αὐτὴ τὴν περίοδο τὸ χάρισμα τῆς ἱεροσύνης ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Παῦλον ἢ ἀπὸ τοὺς ἄμεσους διαδόχους ποὺ καταστοῦσε σὲ κάθε χριστιανικὴ παροικία. Ἀσφαλῶς κι ὁ ἅγιος Χαράλαμπος ἀπὸ τὰ χέρια ἑνὸς τέτοιου προσώπου κι ἐπισκόπου δέχθηκε τὸ μυστήριον καὶ τὴν παρακαταθήκη ὡς πρεσβύτερος.

Στήριζε τοὺς πιστοὺς, μὲ τὴ διδασκαλία, μὲ τὰ λόγια τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Γιατὶ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἦταν ἐξαιρετικὰ δύσκολα. Ἡ Ρώμη ζοῦσε τὸ ἄγχος τῆς ἐξουσίας καὶ πάσχιζε πῶς νὰ κρατήσῃ τὴν αὐτοκρατορία της. Διαρκῶς τὴν καταταρνανοῦσε ἡ ἀνησυχία πῶς ἡ νέα θρησκεία τοῦ Ναζωραίου, μὲ τὸν τίτλον μάλιστα ὁ βασιλιάς τῶν Ἰουδαίων, ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἐπέδωκε τάχα νὰ καταργήσῃ τὴν κυριαρχία τῶν αὐτοκρατόρων τῆς παντοδύναμης Ρώμης. Ἕνας λόγος ἰσχυρὸς τῶν διωγμῶν ἦταν κι αὐτός.

Τὸ στάδιο στὸ ὁποῖο ἰδιαίτερα διέπρεψε ὁ Χαράλαμπος ἦταν ἡ ἄσκηση τῆς φιλανθρωπίας, τῶν ἔργων ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον. Ἔτσι ἔγινε ὁ ὀρφανοτρόφος καὶ προστάτης τῶν ἀπροστάτευτων. Ἡ παρηγοριὰ γιὰ τοὺς ἀρρώστους κι ἐμπερίστατους. Καὶ τὶς ποιμαντικὲς του αὐτὲς δραστηριότητες διατήρησε μ' ἀκμὴ καὶ ἀκατάβλητη θέληση καὶ προσ-

πάθεια σ' ὄλη του τῆ ζωῆ, ἀκόμα καί μέχρι τὰ βαθιά γερα-
τειά του.

Οἱ χριστιανοὶ τῆς Μαγνησίας στὸ ἱερὸ πρόσωπο τοῦ
καλοῦ ποιμένα τους εἶχαν βρεῖ τὸν πολὺπειρο σοφὸ δά-
σκαλο κι ὁδηγό. Τὸν πατέρα μὲ περίσσια στοργή στὰ πνευ-
ματικά του παιδιά. Ἦταν γιὰ ὅλους ὁ πολὺτιμος σύμβουλος
σ' ὅλες τὶς δυσκολίες τους. Τὴν ἀγάπη του καὶ τὸ ἐνδιαφέ-
ρον τὸ ὑλοποιοῦσε κατὰ τρόπο πρακτικό: μ' ἔργα.

Ἐπειδὴ δὲν ἐπαρκοῦσε νὰ βοηθησε τοὺς ἐμπερίστα-
τους χριστιανοὺς του προσέτρεχε στὴ συνδρομὴ ἐκείνων
ποὺ εὐποροῦσαν. Συχνὰ χτυποῦσε τὶς πόρτες τῶν χριστια-
νῶν του, ποὺ οἰκονομικὰ βρίσκονταν σὲ καλὴ μοίρα, λέγον-
τάς τους λόγια τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τοὺς ἔλεγε, ὅτι ἐρχόταν
ἀπὸ μέρους τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ τοὺς θυμίσει: «παράγγελε
τοῖς πλουσίοις τοῦ αἰῶνος τούτου, πλουτεῖν ἐν ἔργοις ἀγα-
θοῖς». Καὶ οἱ πιστοὶ ἐπειδὴ εἶχαν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὸν
καλὸ Σαμαρείτη ἱερέα τους, πρόθυμα ἀνταποκρίνονταν στὶς
ἐκκλήσεις βοήθειας ποὺ τοὺς ἀπεύθυνε.

Κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ, ποὺ συμπίπτει ἡ ἐξιστόρηση
τῆς ζωῆς τοῦ ἁγίου μας, αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης ἦταν ὁ
Σεπτίμιος Σεβῆρος. Διακρινόταν γιὰ μερικὲς ἀξιόλογες
ἀρετές, ὅπως ἡ ἀγάπη του πρὸς τὰ γράμματα, ἡ προστασία
του στὶς καλὲς τέχνες, τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴ νομοθε-
σία καὶ γενικὰ γιὰ τὴν εὐνομία καὶ τὴν τάξη. Μολαταῦτα
δὲν μπόρεσε ὁ καλλιεργημένος αὐτὸς ἄνθρωπος νὰ νιώσει
καὶ νὰ ἐκτιμῆσει τὸν καινούργιο ἀνακαινιστικὸ ἄνεμο ποὺ
ἔφερνε ὁ χριστιανισμὸς στὸ χαλασμένο κόσμο. Κάτι ποὺ
τὸ εἶχε συλλάβει ἀργότερα ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. Ἔτσι
ἔπεσε στὸ ἀσυγχώρητο λάθος ν' ἀνοίξει πόλεμο, νὰ κηρύξει
διωγμὸ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Σ' αὐτὸ τὸ διωγμὸ βρῆκε οἰ-
κτρὸ θάνατο, θάνατο μαρτυρικό, ὁ ἅγιος Χαράλαμπος ἀνά-
μεσα στὰ χρόνια 193-210 μ.Χ., στὰ χρόνια τῆς αὐτοκρατο-
ρίας τοῦ Σεβῆρου.

Οἱ συνθῆκες κάτω ἀπ' τὶς ὁποῖες μαρτύρησε ὁ ἅγιος
μποροῦν νὰ συνοψισθοῦν σ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ποὺ παραθέ-
τονται. Διοικητὴς τῆς Μαγνησίας ἦταν ὁ ὦμος καὶ θάναυ-
σος Λουκιανός, παρὰ τὴ μὀρφωσή του. Στὴν περιοχὴ τῆς
δικαιοδοσίας του εἶχε ἀναλάβει νὰ ἐφαρμόσει τὸ διάταγμα
τοῦ αὐτοκράτορα περὶ διωγμοῦ, ποὺ εἶχε κυρίως ὡς στόχο
τοὺν κλῆρο. Γιατὶ ἂν ἐξουδετέρωναν αὐτὸν τότε τὸ ἔργο
τοῦ διωγμοῦ ἀπλουστευόταν.

Ὁ Χαράλαμπος γνωστή καὶ σεβάσμια προσωπικότητα σ' ὅλη τὴν ἐκτεταμένη περιοχὴ τῆς Μαγνησίας, τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Σμύρνης, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ξεφύγει τὸν ἄγριο διωγμὸ καὶ διώκτη. Ἡ ἐπίδραση τῆς σύλληψης τοῦ Χαράλαμπου θὰ εἶχε ἰσχυρὸ ἀντίχτυπο πάνω στοὺς χριστιανοὺς, σκεφτόταν ὁ ἠγεμόνας Λουκιανὸς καὶ θὰ τρομοκρατιόταν οἱ πιστοὶ τοῦ Ναζωραίου καὶ θ' ἀναχαιτιζόταν ἡ τάση τῆς μύησης καὶ προσηλύτισης.

Ἡ τακτικὴ σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις — ἰδιαίτερα γιὰ σημαίνουσες προσωπικότητες — ἦταν μιὰ συνοπτικὴ διαδικασία, προσπάθεια νὰ μεταπεισθεῖ ὁ «κατηγορούμενος» καὶ νὰ ὑποβληθεῖ σὲ βάσανα γιὰ λόγους ψυχολογικοὺς, ὥστε τόσο τὸ θῆμα, ὅσο καὶ οἱ ἐλεύθεροι ἀκόμα χριστιανοὶ νὰ ξέρουν τί τοὺς περιμένει. "Ὅχι μονάχα θάνατος, ἀλλὰ καὶ μαρτύρια. "Ἐτσι ὁ φόβος τῶν μαρτυρίων θὰ τοὺς ἔκανε νὰ μὴ τολμήσουν νὰ παρουσιάζονται ὡς χριστιανοὶ καὶ νὰ «σκάβουν τὰ θεμέλια τῆς αὐτοκρατορίας» ὅπως πίστευαν οἱ διώκτες γιὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ὁ ἱερέας μάρτυρας Ζοῦσε τὰ τελευταῖα χρόνια του καὶ βρισκόταν ἤδη σὲ βαθιὰ γερατειά. Πάνω ἢ περίπου στὰ 110 του χρόνια. Ζήτησαν οἱ δῆμιοι γιὰ νὰ μὴ τυραννιέται ν' ἀρνηθεῖ τὸν Ἰησοῦ. Μὰ ἦταν ποτὲ δυνατὸ ἓνας γέροντας ἱερέας ποὺ ὑπηρέτησε πιστὰ κι ἀφοσιωμένα σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ τὸν Κύριο καὶ Θεό του, ν' ἀρνηθεῖ τὸν Λυτρωτὴ καὶ Σωτήρα του; Πόσο λίγο ἤξεραν οἱ διώκτες τοὺς χριστιανοὺς καὶ μάλιστα τοὺς ἱερεῖς τους.

Τὴ διαδικασία νὰ μεταπείσει τάχα τὸν Χαράλαμπο ἀνέλαβε αὐτοπροσώπως αὐτὸς ὁ Λουκιανὸς καὶ μάλιστα δημόσια: Στόχος του νὰ τὸν ἐξευτελίσει, νὰ τὸν ταπεινώσει, ὅπως πίστευε ὁ ἴδιος. Ξεχνοῦσε ἢ ἀγνοοῦσε παρὰ τὴ μόρφωσή του, ὅτι τιμὴ καὶ δόξα ἦταν γιὰ τοὺς χριστιανοὺς τὸ μαρτύριο καὶ μπροστὰ σὲ λαὸ ὁμολογία ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος. "Ἐτσι ἐπισφράγισε τὸ ὅλο ἔργο του ὡς δάσκαλος τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πίστεως καὶ ἦταν προτροπὴ κι ἐνθάρρυνση γιὰ τοὺς χριστιανοὺς τὸ προσωπικὸ του παράδειγμα. "Ἐμοιάζε κάπως — ἂν καὶ ἀσύγκριτο — μὲ τὸν κότινο στεφάνι — μὲ τὸ βραβεῖο τῶν ἀθλητῶν στοὺς ὀλυμπιονίκους.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ καλοκάγαθου Χαράλαμπου, τοῦ βουτηγμένου στὰ λευκά του μαλλιά καὶ γέννια ἦταν ἡρεμὴ καὶ σεμνή: "Ἐξοχώτατε, ἓνας ἀφοσιωμένος στρατιώτης τοῦ

Χριστοῦ πού γέρασε στήν ὑπηρεσία του, δὲ θὰ τὸν ἀρνηθεῖ ποτὲ ἀπὸ φόβο στὰ βασανιστήρια. " Ἄλλωστε κουβαλῶ στοὺς ὤμους μου πάνω ἀπὸ ἓνα ὀλάκερο αἰῶνα. Φτάνει ὅσο ἔζησα! Γιὰ τὸ σωματικὸ θάνατο δὲν δίνω, πιστεψέ με, τόση δὲ σημασία. Ὡς χριστιανὸς τὸ θάνατο τὸν θεωρῶ σὰν τὴν ἀπαρχὴ μιᾶς ἄλλης ζωῆς, γιὰ τὴν ὁποία καὶ ζοῦν ὅλοι ἀνεξαιρέτα οἱ πιστοὶ τοῦ Χριστοῦ.

Στὴν παρατήρηση τοῦ Λουκιανοῦ, ὅτι εἶναι πολὺ γέρος καὶ δὲ θὰ βαστάξει στὶς σκληρὲς δοκιμασίες, πού τὸν περιμένουν, ἀβίαστα καὶ μὲ μειλιχιότητα τοῦ ἀπαντᾶ: «στοὺς πνευματικὸς ἀγῶνες ἢ ἀντοχὴ ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴν ψυχὴ. Κι ὅπως οἱ γενναῖοι στρατιῶτες θεωροῦν τιμὴ τους νὰ πεθαίνουν στὴ γραμμὴ τοῦ πυρός, ἔτσι κι ἐγὼ προτιμῶ νὰ πέσω στὶς ἐπάλξεις τῆς Πίστης σὰν ἓνας ἀπλὸς κι ἄσημος στρατιώτης».

Ἡ θαρραλέα αὐτὴ στάση τοῦ γενναίου ἀγωνιστῆ ἀντὶ νὰ ἐκτιμηθεῖ προκάλεσε τὴν ὀργὴ τοῦ ἄρχοντα. Γι' αὐτὸ δίνει διαταγὲς νὰ τιμωρηθεῖ, χαρακτηρίζοντας τὴ γλώσσα του σὰν προπετὴ καὶ αὐθάδη. " Ἐδειξαν οἱ δήμιοι ἀφάνταστη σκληρότητα, ἀλλὰ κι ὁ Χαράλαμπος ὑπομονὴ καὶ καρτερικότητα. Ὁ λαὸς κι οἱ μὴ χριστιανοὶ ἀποδοκίμασαν τὴ στάση καὶ τὴν ἀπανθρωπιὰ τοῦ Λουκιανοῦ πρὸς ἓνα σκελετωμένο ὑπέργηρο ἄνθρωπο.

Ἐνῶ αὐτὰ συνέβαιναν στὴ Μαγνησία, ἢ Ἀντιόχεια ὑποδεχόταν πανηγυρικὰ τὸν αὐτοκράτορα πού τὸν συνόδευε ἢ εὐγενικὴ κόρη του, ἢ Γαλήνη. Ἐκεῖ πληροφορήθηκε ἡ κόρη αὐτὴ γιὰ τὸ μαρτύριο τοῦ ἀγίου καὶ θέλησε νὰ τὸν γνωρίσει. Μετὰ μερικὲς μέρες ἐμφανίζεται μωλωπισμένος ὁ Χαράλαμπος μὲ τὰ σημάδια τοῦ μαρτυρίου. Τὰ βλέπει κι ὁ αὐτοκράτορας, πού ὕστερα ἀπὸ ἓνα διάλογο μὲ τὸν ἅγιο, διατάζει τὴν ἀποκεφάλισή του. Δὲν μπόρεσε ἡ λεπτὴ κι εὐγενικὴ κόρη νὰ συγκρατήσῃ τὸ σκληρὸ ἄρχοντα.

Προτοῦ ὅμως ἐκτελέσουν οἱ δήμιοι τὴν ἀσεβὴ κι ἀπάνθρωπη ἐντολὴ τοῦ Σεπτίμιου Σεβήρου, ὁ " Ἄγιος ἤρεμα κι ἀτάραχα, προσευχόμενος, παρέδωκε τὸ πνεῦμα του, ὕστερα ἀπὸ τίς κακουχίες, τὰ βασανιστήρια καὶ τὰ μαρτύρια.

Ὁ θάνατός του κατὰ τὴν παράδοση συνέβη στὶς 10 Φεβρουαρίου τὸ 198 καὶ ἐνῶ ὁ ἅγιος ἦταν σὲ ἡλικία περίπου 113 χρονῶν.

† Ὁ Περιστερίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΠΡΟΣΕΡΧΟΜΕΘΑ ΑΞΙΩΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ;*

3. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ κολυμβήθρα τῆς σωτηρίας μας.

Μήπως, δι' ὧν ὑπεμνήσαμεν ἀνωτέρω, ὑποστηρίζομεν καὶ συγιστῶμεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ μεταβαίνωμεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐφ' ὅσον εἴμεθα ἁμαρτωλοί; Ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον καὶ διάφορον τούτου ἐγνωσοῦμεν. Ἡμεῖς λέγομεν, ἂν τοῦτο ἦτο δυνατόν, ὅτι θὰ ἦτο καὶ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς σωτήριον καὶ εὐπρόσδεκτον παρὰ τοῦ Κυρίου, νὰ ἐπισκεπτῶμεθα τὸν Οἶκόν Του ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς καὶ νὰ παραμένωμεν ἐν αὐτῷ ὅλας τὰς ὥρας, τὰς ὁποίας ἐκδαπανῶμεν εἰς μίαν κακῶς νοουμένην ψυχαγωγίαν, εἰς τέρψεις καὶ διασκεδάσεις ὀλονυκτίους, εἰς κραιπάλην καὶ ἀηδῆ θεάματα. Τοιαύτη ὅμως διάθεσις δὲν ὑπάρχει, διότι ἐπανήλθομεν εἰς τὸν εἰδωλολατρικὸν τρόπον ζωῆς καὶ πράττομεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπιτάσσει τὸ φρόνημα τῆς σαρκός.

Λυπηρὰ ἢ διαπίστωσις, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὅμως δόσιν ὑπερβολῆς ἔχει, οὐδὲ ἀποτελεῖ σχῆμα λόγου. Εἶναι μία θλιβερὰ πραγματικότης. Παραθέτω μίαν ἀπὸ τὰς πολλὰς μαρτυρίας τῆς ἐκτροπῆς ἐκ τοῦ Χριστιανικοῦ βίου. Διηρχόμεν κεντρικὴν ὁδὸν μεγαλουπόλεως. Ἦτο ἀπόγευμα Κυριακῆς μιᾶς ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου καὶ τὸ ψῦχος ἦτο δριμύτατον. Ἐξῶθεν κινηματογράφου δύο σειραὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πάσης τάξεως ἀνέμενον, τίς οἶδε ἐπὶ πόσην ὥραν, ἵνα εἰσέλθουν. Προφανῶς ἡ αἴθουσα ἦτο κατάμεστος κόσμος. Ἀπὸ περιέργειαν ἔστρεψα τὸ βλέμμα μου πρὸς τὴν πινακοθήκην τοῦ κινηματογράφου καὶ εἶδον τὸν τίτλον τοῦ ἔργου μὲ τὸν ὑπότιτλον «Αὐστηρῶς ἀκατάλληλον». Τὴν ἰδίαν εἰκόνα κατ' ἄλλην ἐποχὴν τοῦ ἔτους καὶ δι' ἄλλον παραπλήσιον σκοπὸν θὰ ἴδωμεν — καὶ εἶδομεν — ἐπαναλαμβανομένην. Πρόκειται διὰ τὰς οἰκογενειακὰς ἐξορμήσεις, κατὰ τὰς Κυριακὰς τῆς θερινῆς περιόδου, εἰς τὰς λεγομένας πλάζ. Δὲν ὑπάρχει ἀσχημοσύνη, δὲν ὑπάρχει παρεκτροπή, δὲν ὑπάρχει σκανδαλισμός, ὁ ὁποῖος νὰ λείπη ἀπὸ τὰς συναγωγὰς αὐτάς, αἱ ὁποῖαι συμβαίνουν περισσότερον κατὰ τὴν Κυριακὴν, καθ' ἣν ἀκριβῶς ἔδει ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ νὰ ἀσχολούμεθα κατ' ἐξοχὴν εἰς ἔργα

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 106 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 τεύχους.

πνευματικά, ἐφ' ὅσον ἡ ἡμέρα αὐτὴ εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸν Κύριον. Ταχινή εἶναι ἡ ἔγερσις κατὰ τὰς Κυριακάς, ὄχι διὰ τὰ προσευχηθῶμεν, ἀλλὰ διὰ τὰ διασκεδάσωμεν κατὰ τὸν πλέον ἀνεπίτρεπτον διὰ τοὺς Χριστιανοὺς τρόπον. Νέοι καὶ νέαι καὶ οἱ κατὰ ἡλικίαν ὄρμιοι, νηπιάζοντες δὲ ταῖς φρεσίν, ὄχι μόνον δὲν δυσανασχετοῦν διὰ τὴν τόσον πρωϊνὴν ἐγρήγορσιν καὶ διακοπὴν τῆς ἀναπαύσεως εἰς τὴν κλίνην των, ἀλλὰ τοῦναντίον τοποθετοῦν τὸ «ξυπνητήρι» παραπλεύρως τῆς κλίνης των, διὰ τὰ ἐξυπνήσουν πολὺ πρωΐ.

Τελειώνει τὸ θέρος. Τὰ σχολεῖα ἀνοίγουν καὶ ἔχομεν ἔναρξιν τῶν μαθημάτων. Τὰ παιδιὰ εἶναι κουρασμένα ἀπὸ τὴν μελέτην καὶ φυσικὰ καὶ ἀπὸ τὴν τηλέρασιν. Κοιμοῦνται ἀργὰ τὸ θράδου τοῦ Σαββάτου. Δὲν εἶναι κρῖμα τὰ ξυπνήσωμεν τὴν Κυριακὴν πρωΐ - πρωΐ; «Εἶναι σὰν τὰ σκοτώνωμε», λέγουν ὠρισμένοι γονεῖς. Καὶ ἂν εἰς ἕκ τῶν συζύγων κάμη λόγον περὶ ἐκκλησιασμοῦ, ὁ ἕτερος θὰ παρέμβῃ· «Ἄφησε τὰ παιδιὰ τὰ κοιμηθῶν... Μιὰ Κυριακὴ τοὺς μένει τὰ ξεκουραστοῦν». Δυστυχησμένα παιδιὰ! Μακρὰ ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, μακρὰ ἀπὸ τὴν Χάριν τῆς Ἐκκλησίας, σύρονται ἀπὸ τυφλοὺς εἰς τὸν δόβυον τῆς καταστροφῆς.

Ἄλλὰ, ἀδελφοί μου, μὴ παρασύρεσθε ἀπὸ τὸ δηλητηριῶδες ρεῦμα τῆς ἐποχῆς μας. Μὴ ὀδηγήτε ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα σας εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας. Καθαρίσατε τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς σας εἰς τὴν κολυμβήθραν τῆς σωτηρίας μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκείνη γνωρίζει τὰς ἀδυναμίας μας καὶ κατέχει τὴν δύναμιν καὶ τὰ μέσα τὰ ἄρη πᾶσαν ἀσθένειαν τῆς σαρκός, Ἐκείνη καὶ τὸν πρῶτον δέχεται καὶ τὸν ἔσχατον δὲν καταφρονεῖ. Καὶ τὸν σώφρονα συγχαίρει καὶ στεφανώνει, καὶ τὴν πόρνην συγχωρεῖ καὶ ἐξαγνίζει. Ὁ Κύριός μας καὶ ὁ Θεός μας, ὁ σωτὴρ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν μᾶς καλεῖ πάντοτε εἰς τὸν Οἶκόν Του, εἰς τὸν δεῖπνον τὸν μυστικόν. Ἄρκει τὰ προσέλθωμεν, ταπεινῆ τῆ καρδίᾳ, ὄχι ὡς ὁ Φαρισαῖος, ἀλλ' ὡς ὁ Τελώνης τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἐν συντριβῇ πολλῇ τὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ἰκεσίαν· «ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Λουκ. ιη', 13).

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ *

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΕΝΔΟΓΕΝΗ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ

α) Ἡ ὑποβάθμισις τῆς πνευματικότητος.

Ὁ μοναχισμὸς εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν πνευματικὸς βίος καὶ ὁ μοναχὸς εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν πνευματικὸς ἄνθρωπος. Κάθε ἕνας, ποὺ ἀποφασίζει νὰ ἐνταχθῆ στὸν μοναχισμὸ, ἐντάσσεται στὴν ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς μαχομένης Ἐκκλησίας, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει πὼς παίρνει ἐνεργὸ μέρος στὸν ἀόρατο πνευματικὸ πόλεμο. Δὲν νοεῖται μοναχὸς χωρὶς πνευματικότητα, καὶ ὅταν ἡ πνευματικότης αὐτῆ ἀρχίσῃ νὰ χαλαρῶνεται ἢ καὶ νὰ ἐκλείπῃ, τότε ἐμφανίζεται ἡ κρίσις καὶ οἱ μονεὲς γίνονται ἀπλὸ ἐνδι-αίτημα καλῶν ἴσως ἀνθρώπων καὶ ἀγαθῶν, χωρὶς ὅμως κάτι βαθύτερο καὶ οὐσιαστικότερο.

Τὸ φαινόμενο αὐτὸ τῆς ὑποβαθμίσεως τῆς πνευματικότητος μέσα στὶς μονεὲς μας ἔχει κατ' ἐπανάληψιν τονισθῆ καὶ ἐπισημανθῆ καὶ θεωρεῖται σὰν βασικὸ στοιχεῖο ποὺ ἔχει ὀδηγήσει στὴ φθορά. Αὐτὸ φαίνεται καλύτερα στὶς περιπτώσεις ὅπου ἔχουμε ἄνθησι τοῦ μοναχισμοῦ. Ἡ ἄνθησις αὐτῆ παρατηρεῖται πάντοτε στὶς μονεὲς με πνευματικότητα, με μοναχικὴ παράδοσι καὶ ζωή, γενικὰ με γνήσιο πνεῦμα ἀφιερώσεως. Καὶ εἶναι αὐτὸ κάτι ποὺ τὸ ἐτονίσαμε ἤδη, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ ὑπογραμμίσουμε ἔντονα καὶ πάλιν, γιατί πολλὰ μπορεῖ ὁ μοναχισμὸς μας νὰ ἀναμένῃ ἀπὸ τὴν τόνωσι τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος καὶ ἀπὸ τὴ σωστὴ γραμμὴ πλεύσεως μέσα στὶς μονεὲς μας.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 69 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

Πολλοὶ εἶναι οἱ λόγοι, γιὰ τοὺς ὁποίους παρατηρεῖται αὐτὴ ἡ ὑποβάθμισις. Βασικὸς λόγος εἶναι ἡ ἀπουσία πνευματικῶν ἀναστημάτων, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ἐνσαρκώσουν τὸ πνεῦμα τῆς γνησίας ὀρθοδόξου πνευματικότητος καὶ νὰ συνεχίσουν τὴν παράδοσι τοῦ μοναχισμοῦ μας. Οἱ πνευματικοὶ πατέρες σπανίζουν, ἂν καὶ εἶναι τόσο ἀπαραίτητοι. Καὶ αὐτὸ ὀδηγεῖ στὴν ἀποδυνάμωσι τῶν πνευματικῶν δεσμῶν ποὺ συγκρατοῦν τὰ Κοινόβια, με ἀποτέλεσμα νὰ ἐπέρχεται πῶσις καὶ μαρασμός. Μεγάλῃ σημασία στὸ προκείμενο ἔχουν καὶ οἱ πολλὰς ἀγροτικὲς ἐργασίαι τῶν μοναχῶν, ποὺ τοὺς ἀπασχολοῦν πολλὰς ὥρες εἰς βάρος τῶν μοναχικῶν τους καθηκόντων, ποὺ ἔτσι σιγὰ-σιγὰ παραμελοῦνται, με ἀποτέλεσμα νὰ πέφτη ἡ πνευματικὴ στάθμη τῶν μοναχῶν καὶ νὰ ξεφτίζουν ἐσωτερικὰ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνονται.

Στὸ Β' Συνέδριον τῶν μοναστικῶν παραγόντων ποὺ ἐγένετο τὸ 1972 ἐπεσημάνθη τὸ αἴτιον αὐτὸ με πολὺ χαρακτηριστικὰ λόγια, ποὺ ἀντιγράφω ἐδῶ: «Υπάρχουν μοναί, αἱ ὁποῖαι στερούμεναι ἄλλων οἰκονομικῶν πόρων, συντηροῦνται ἐκ τοῦ ἐργοχείρου τῶν Ἀδελφῶν, ἄλλαι ἐκ τῶν προϊόντων τῶν ἀγρῶν των καὶ ἄλλαι ἐκ τοῦ ἐν αὐταῖς Ἱεροῦ Προσκυνηματος. Καὶ οἱ τρεῖς προαναφερθέντες οἰκονομικοὶ παράγοντες τῶν μονῶν προάγονται εἰς βάρος τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν μοναζουσῶν. Αἱ περισσότεραι μοναὶ σήμερον ἔχουν μεταβληθῆ εἰς βιοτεχνικὰ ἐργαστήρια, γεωργικοὺς ὀργανισμοὺς, ἢ ξενοδοχειακὰ συγκροτήματα. Ὡς ἐκ τούτου καὶ αἱ μοναχαί, ἀπὸ ὀρθρου βαθέος μέχρι νυκτός, ἀπασχολοῦνται εἴτε εἰς χειρωνακτικὰς ἐργασίας καὶ καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν, εἴτε εἰς τὴν περιποίησησιν τῶν ξένων καὶ ἐπισκεπτῶν. Αἱ ἱεραὶ Ἀκολουθίαι διαβάζονται ἐπιτροχάδην ὑπὸ μιᾶς ἢ δύο ἡλικιωμένων ἀδελφῶν, ἀνικάνων πρὸς ἐργασίαν. Ἡ κατ' ἰδίαν προσευχή, ὁ μοναχικὸς λεγόμενος Κανὼν, τὸ κομβοσχοῖνι, ποὺ διὰ τὰς περισσοτέρας μοναχὰς εἶναι ἰδιαιτέρως προσφιλέως, πνευματικὴ ἐνασχόλησις, καθ' ὅτι, ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς γραμματικῆς μορφώσεώς των δυσκολεύονται νὰ ἐννοοῦν τὸ περιεχόμενον τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, μόλις καὶ μετὰ βίας

γίνεται καθημερινῶς, λόγω τῆς ὑπερβολικῆς σωματικῆς κοπώσεως. Πρέπει νὰ διαθέτῃ ὑπερφυσικὴν σωματικὴν, ἀλλὰ καὶ ψυχικὴν, ἀντοχὴν μίᾳ μοναχῇ διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸν καθημερινόν της κανόνα, ὕστερα ἀπὸ δωδεκάωρον ἐξαντλητικὴν ἐργασίαν. Πολλοὶ Πνευματικοί, ἀναγκαζόμενοι ἐκ τῶν πραγμάτων, ἔχουν καταργήσει εἰς τὰς μονὰς τῶν τὸν μοναχικὸν Κανόνα ἢ τὸν ἔχουν περιορίσει εἰς τὸ ἐλάχιστον. Τοῦτο ὅμως, κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην, εἶναι οὐχὶ ἐπιτρεπτός νεωτερισμός. Νὰ μὴ καταργηθῇ ὁ Κανὼν τῆς μοναχῆς, ἀλλὰ νὰ περιορισθοῦν αἱ ὥραι ἐργασίας τῶν. Χρόνος διὰ τὴν κατ' ἰδίαν μελέτην τῆς Ἁγίας Γραφῆς, πατερικῶν συγγραμμάτων καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν βιβλίων — προσφιλὲς ἐντρύφημα τῶν ὀλίγων πεπαιδευμένων μοναζουσῶν — ἀδύνατον νὰ ἐξοικονομηθῇ.

Ἐγνώρισα μονήν, ἐν τῇ ὁποία αἱ μονάζουσαι ἠσυχολοῦντο, κατὰ τὰς Κυριακάς, εἰς τὸν εὐτρεπισμὸν τοῦ χώρου τῆς Μονῆς, ἐπειδὴ κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας ἦσαν ἀπησυχολημένοι εἰς ἀγροτικὰς ἐργασίας. Τοιοῦτοτρόπως, ὄχι μόνον κατεπατεῖτο καταφώρως ἡ θεία ἐντολή, ἀλλ' ἐστεροῦντο αὐταὶ καὶ τῆς ἐπιβεβλημένης σωματικῆς ἀναπαύσεως. Ἄς μὴ ἐκπλητῶμεθα, λοιπόν, ὅταν ἐνίοτε συναντῶμεν καὶ νευρωτικὰς μοναχάς». (Εἰσήγησις Γεροντίσσης Θεοδώρας Χαμπάκη, Ἡγουμένης Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Θεοδοσίου Ναυπλίας).

Εἶναι φανερόν ὅτι κάτω ἀπὸ τὶς συνθηκὰς ποὺ περιγράφονται ἐδῶ εἶναι ἀδύνατος ἡ καλλιέργεια τῆς πνευματικότητος. Καὶ ὅταν δὲν καλλιεργεῖται ἡ πνευματικότης, δὲν χρειάζεται καμμία ἄλλη καλλιέργεια ἀγρῶν καὶ κήπων. Παράλληλα στὴν ὑποβάθμισι γιὰ τὴν ὁποία μιλοῦμε παίζει ρόλο καὶ ἡ πρόχειρη πρόσληψι χωρὶς τὴν ἀπαραίτητη δοκιμασία, νέων μοναχῶν, ἀκαταλλήλων γιὰ τὸν μοναχικὸ βίον. Τὸ πρᾶγμα εἶναι σοβαρὸ καὶ ἔχει καὶ αὐτὸ ἐπισημανθῆ. «Ἡ ταχεῖα χειροτονία (τῶν ἀκαταλλήλων τούτων προσώπων) ἐπιφέρει πραγματικὴν ἀναστάτῳσιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ πνευματικοῦ βίου. Ἐν ἀδιακρίτῳ ζήλῳ διατελοῦντες σήμερον μοναχοὶ καὶ ἐν ἀπελπισίᾳ καὶ ἀπογνώσει

εὐρισκόμενοι διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐμψύχου ὕλικου, συλλέγουν εἰς τὰς διόδους καὶ ρύμας χωλοὺς καὶ τυφλοὺς καὶ ἀναπήρους, ψυχικῶς καὶ σωματικῶς, ἵνα πληρωθῇ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ. Κατὰ συνέπειαν αὕτη ἢ ἄνευ κλήσεων καὶ πτήσεων προσέλευσις ἀποκλήρων τῆς ζωῆς ἀφ' ἑνὸς μὲν δημιουργεῖ σύγχυσιν εἰς τὴν ἀδελφότητα, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπαθεῖ πολλὰς νεανικὰς ψυχὰς μὲ πραγματικὰς μοναχικὰς κλήσεις νὰ ἀφιερωθοῦν εἰς τοιαύτας ἀτάκτους ἀδελφότητας, εἰς τὰς ὁποίας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κυριαρχεῖ ἢ δυσαρμονία, αἱ συγκρούσεις καὶ αἱ πάσης φύσεως ἀταξίαι» (Εἰσήγησις Γεροντίσεως Χριστονύμφης Κάρτωνα, Καθηγουμένης Ἱ. Μονῆς Μεταμορφώσεως Λουκοῦς).

Τὸ ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν εἶναι πάντα τὸ ἴδιο. Τὰ μοναστήρια μας χάνουν τὸν προορισμὸν τοὺς καὶ γίνονται ὅ,τιδήποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο ὑπάρχουν. Πρέπει νὰ δοθῇ ὠθήσις γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν πνευματικῆς ζωῆς στὶς μονές μας. Νὰ βρεθῇ τρόπος καὶ χρόνος καὶ διάθεσις γιὰ μελέτη, γιὰ προσευχή, γιὰ ἐνδοστροφή καὶ γιὰ μυστηριακὴ ζωὴ. Ὅταν ὁ δείκτης τῆς πνευματικότητος βρίσκεται σὲ ψηλὰ ἐπίπεδα, ὅλα βαίνουν ὁμαλὰ. Καὶ ὑπάρχουν περιθώρια γιὰ τὴν ῥύθμισιν τῶν κάθε εἶδους ἐκκρεμοτήτων, πὺδὸν πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ καταλαμβάνουν δευτερεύουσα θέσιν ἐπὶ τὴν διάθεσιν τοῦ χρόνου τῶν μοναχῶν. Τὸ πρῶτιστον εἶναι ὁ πνευματικὸς ἐξοπλισμὸς καὶ καταρτισμὸς τῶν μοναχῶν. Ἄπ' αὐτὸν ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία τοὺς καὶ ἡ κατάκτησις τοῦ μεγάλου στόχου πὺδὸν ἔθεσαν ἐπὶ τὴν ζωὴν τοὺς. Καὶ εἶναι κρῖμα, ὄχι μόνον γιὰ τὸν μοναχισμόν ἀλλὰ καὶ γι' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους, μιὰ ὀλόκληρη ζωὴ ἀπαρνήσεως τοῦ κόσμου καὶ στροφῆς πρὸς τὴν μοναχικὴν ζωὴν νὰ μὴ φέρῃ τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα καὶ νὰ μὴ χαρίσῃ τοὺς ἀναμενόμενους καρπούς.

Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ

ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΟΛΥΤΡΩΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ*

Ἐνταῦθα, ὡς ἐν παρόδῳ, καλὸν εἶναι, ὅπως μὴ διαφύγη τῆς προσοχῆς ἡμῶν, καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Παναγία ἐσώθη καὶ ἐλυτρώθη δι' ἑνὸς εἰδικοῦ τρόπου, διότι αὕτη εὐρίσκεται εἰς μίαν λυτρωτικὴν πορείαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεώς της· τοῦτο μαρτυρεῖται ἐκ τῆς μοναδικῆς σχέσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε μετὰ τοῦ Λυτρωτοῦ τοῦ Κόσμου.

Τὸ γεγονός τοῦτο δὲν τοποθετεῖ τὴν Παναγίαν ὑπὲρ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, λαμβάνουσαν οὕτω μίαν ἐξέχουσαν θέσιν ἐν αὐτῇ, εἰδικώτερον τότε, ὅτε ὁ Θεῖος Λόγος ἐνεσαρκούτο ἐν τῇ εὐλογημένη παρθενικῇ γαστρὶ αὐτῆς.

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἀφ' ἑτέρου, ἐδίδετο ἔμφασις εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Παναγία κατέστη ἡ δευτέρα Εὔα τῆς ὑπακοῆς, ἡ προσφέρουσα τῇ ἀνθρωπότητι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ἀπώλεσεν διὰ τῆς πρώτης Εὔας τῆς παρακοῆς.

Οὕτω, παραθέτομεν ἐνταῦθα τὴν ἄποψιν τοῦ Ἁγίου Ἰουστίνου, φιλοσόφου καὶ μάρτυρος, ὅστις ἀπέθανεν περὶ τὸ ἔτος 165 μ. Χ. ...«Παρθένος γὰρ οὐσα Εὔα καὶ ἄφθορος, τὸν λόγον τὸν ἀπὸ τοῦ Ὁφείως συλλαβοῦσα, παρακοὴν καὶ θάνατον ἔτεκε· πίστιν δὲ καὶ χαρὰν λαβοῦσα Μαρία ἡ παρθένος, εὐαγγελιζομένου αὐτῇ Γαβριὴλ ἀγγέλου ὅτι «πνεῦμα κυρίου ἐπ' αὐτὴν ἐπελεύσεται καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει αὐτήν, διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς ἅγιόν ἐστιν υἱὸς Θεοῦ», ἀπεκρίνατο· «Γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου» (Β.Ε.Π. 3,302,13-19).

Παρατηροῦμεν, ἐπομένως, ὅτι τῆς Παναγίας ἡ Μεγάλῃ προσφορά, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἦτο καὶ ἡ ὑπακοή, ἡ ὁποία ἔφερον ἰσορροπίαν εἰς τὸν τεταραγμένον ὑπὸ τῆς ἀνυπακοῆς τῆς πρώτης Εὔας κόσμον καὶ οὕτω ἐδημιούργησε τὰς ἀναλόγους προϋποθέσεις, ὥστε ὁ Θεὸς νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ ἔργον

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 28 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

του διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου, ἀποκορύφωμα τοῦ ὁποίου θεωροῦνται αἱ ἐνέργειαι τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως.

Λίαν χαρακτηριστικῶς ὁ Edwyn Hoskyns εἰς τὸ βιβλίον του «The fourth Gospel, σ. 530» ἀγαφέρει: «Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου μία νέα οἰκογένεια εἰσέρχεται εἰς τὴν ὑπαρξιν. Ἐὰν ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας συμβολίζεται μὲ τὸν ἄρραφον χιτῶνα τοῦ Κυρίου, ὁ εἰδικὸς χαρακτήρ αὐτῆς τῆς ἐνότητος ἐμφανίζεται ἐνταῦθα. Ἡ Ἐκκλησία ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴν θυσίαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ Κοινωνία τοῦ ἡγαπημένου Μαθητοῦ καὶ τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου ἐμφανίζει καὶ προεικονίζει τὴν εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ Μαρία, ἡ Μητήρ τοῦ Κυρίου, καθίσταται ἡ μήτηρ τῶν πιστῶν».

Ὁ Κύριος εὑρισκόμενος ἐν τῷ Σταυρῷ, ἀναθέτει τὴν προστασίαν τῆς Μητρὸς του εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν καὶ Ἀπόστολον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον.

Παναγία καὶ Ἰωάννης, κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη, ζῶντες ἐν μιᾷ οἰκογενεΐᾳ ὁμοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων ἀποτελοῦν τὸ κῦτταρον τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς ταύτην τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας πολυσέβαστον κέντρον ἀποτελεῖ τὸ ἱερὸν τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου Πρόσωπον, ὁ Θεὸς ἐξαποστέλλει τὴν Θεϊὰν Χάριν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα Του.

Ὡς πρὸς ἡμᾶς δέ, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦμεν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἡ σχέσις τῆς Παναγίας εἶναι βεβαίως διάφορος ἐκείνης τῆς μοναδικῆς σχέσεως τῆς Θεομήτορος πρὸς τὸν Υἱὸν της.

Παρὰ ταῦτα ὅμως, ἡ Μητήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν εἶναι καὶ ἰδική μας κατὰ Χάριν Μητήρ, διότι, ὡς προαναφέρομεν, εἴμεθα μέλη τοῦ Υἱοῦ της καὶ ἔχομεν υἱοθετηθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Διὰ τοῦ Ἰ. Μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος ἔχομεν ἐνσωματωθῆ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποίαν Οὗτος ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Μητέρα Του καὶ ἡ ὁποία φύσις συνεχίζει νὰ ὑπάρχη ἐν Χριστῷ εἰς μίαν δόξαν μοναδικήν, εἰς τὴν δόξαν τῆς Ἀναλήψεως.

Ποιμαντικά Θέματα

ΑΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ «ΕΙΔΩΛΟΠΟΙΗΣΕΩΣ»

Ὁ Ὅσιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος κατακλείει τὴν Α' ἐπιστολὴν τοῦ μὲ τὴν προτροπὴν· «Τεκνία, φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων· ἀμήν» (5, 21).

Ἡ εἰδωλολατρεία δὲν ἔχει μόνον παρελθόν. Ὑπὸ διαφόρους ὄψεις καὶ καταστάσεις παρακολουθεῖ πάντοτε κατὰ πόδας τὸν ἀνθρώπινον βίον. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἡ εἰδωλολατρεία ἐκφράζει ἐκάστοτε διαφόρως τὴν μίαν καὶ βασικὴν τάσιν τοῦ «ἀθέου» καὶ «ἀπίστου» ἀνθρώπου νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀπωθουμένην θρησκευτικὴν του πίστιν διὰ τῆς λατρείας τῶν εἰδώλων ἢ ἔστω κάποιου εἰδώλου. Ἄλλ' ὡς δεικνύει τὸ γνωστὸν παράδειγμα τοῦ χρυσοῦ μόσχου τῶν ἀνυπομονούντων Ἰσραηλιτῶν, εἰσέτι καὶ ὁ θρησκευτικὸς ἄνθρωπος ἀπειλεῖται ἀπὸ τὴν ὑπουλον γοητείαν μιᾶς κάποιας εἰδωλολατρείας. Διὰ τοῦτο ἡ προτροπὴ τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου εἶναι πάντοτε ἐπίκαιρος. Καὶ ὁ χριστιανὸς, «ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Θεοῦ» (5, 18), ὀφείλει νὰ προσέχη, ὥστε νὰ μὲνῃ ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὴν γοητείαν, τὴν ὁποίαν ἀσκοῦν τὰ διάφορα εἶδωλα. «Ὁ κόσμος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται» (5, 19). Τοῦτο σημαίνει ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ κυκλοφορεῖ καὶ κινεῖται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ πονηροῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς θέσιν νὰ γοητεύῃ καὶ νὰ πλανᾷ διὰ τῶν πάσης φύσεως εἰδώλων.

Ἄλλ' ἡ προτροπὴ τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου δὲν ἔχει μόνον ἀμυντικὴν ἔννοιαν. Ὑποκρύπτει καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀποφυγῆς τῆς προσωπικῆς εἰδωλοποιήσεως. Ὁ καλὸς χριστιανὸς ὀφείλει νὰ ἀποφεύγῃ πᾶν ὅ,τι εἶναι δυνατὸν νὰ προβάλλῃ αὐτὸν ὡς «εἶδωλον». Τοῦτο δὲ ἰσχύει κατ' ἐξοχὴν διὰ τὸν ποιμένα, ὁ ὁποῖος, λόγῳ τῆς ἡγετικῆς του ἀποστολῆς καὶ τοῦ ἱερατικοῦ του κύρους, εἶτε τὸ θέλει εἶτε ὄχι, προβάλλεται ἐνώπιον τῶν ποιμαινομένων ὡς ἐξέχουσα μεταξὺ αὐτῶν ἱερὰ φυσιογνωμία. Ἰδιαιτέρως ὁ ὄντως καλὸς καὶ πνευματικὸς ποιμὴν, ὁ ὁποῖος οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον διανοεῖται νὰ προβληθῇ εἰς τὸ ποίμνιόν του, κινδυνεύει περισσότερον παντὸς ἄλλου νὰ καταστῇ εἶδωλον, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς αὐθεντικῆς του πνευματικότητος. Καὶ τοῦτο διότι ὁ πιστὸς ἢ εὐσεβὴς ποιμαινόμενος κλίνει πάντοτε πρὸς μίαν αἰσθητοποίησιν τῆς ἀγιότητος καὶ ψηλάφησιν αὐτῆς εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸν βίον πνευματικῶν ἀνδρῶν.

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ*

6) Ἡθικὴ προσωπικότητα. Παράλληλα όμως ἦταν ὁ Χρυσόστομος μιὰ σπάνια ἠθικὴ προσωπικότητα. Ποτὲ δὲν θέλησε νὰ εἶναι δημαγωγός, ποὺ νὰ ὀδηγῇ τὸν λαὸ σὲ ἀγῶνες, στοὺς ὁποίους θὰ ἦταν ἄπειρος ὁ ἴδιος. Εἶχε συνειδητοποιήσει πῶς δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν κοινωνία ἀπὸ τὸ ἠθικὸ καὶ κοινωνικὸ κακό, ἂν δὲν ἔχῃ πρῶτα ὁ ἴδιος ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ κακοῦ μέσα του. Μὲ τὴν εἰσόδῃ του στὸ Χριστιανισμὸ μοιράζει τὴν περιουσία του —ἐλευθερώνεται ἀπὸ κάθε ὕλικὸ δεσμὸ— καὶ φεύγει στὴν ἔρημο. Τὰ τέσσερα χρόνια τῆς ἐρημικῆς ζωῆς του χαράζουν τὴν μετέπειτα πορεία του στὴν ἄσκησι καὶ στὴν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 116 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 τεύχους.

Ἐνταῦθα διαπιστώνει κανεὶς μίαν δυσχέρειαν ἰδιαζούσης φύσεως εἰς τὸ ἔργον τοῦ καλοῦ ποιμένος. Ἄφ' ἐνός μὲν οὗτος πρέπει νὰ εἶναι τύπος ἀγιότητος ἐνώπιον τῶν πιστῶν (Α' Τιμ. 4, 12. Β' Θεσ. 3, 9) καὶ νὰ παρουσιάζῃ διὰ τοῦ βίου του τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀρχιποίμενος Χριστοῦ, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ ἀπογυμνώσῃ τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ κάθε στοιχείου, δυνάμενον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν αὐτοπροβολὴν του ὡς εἰδώλου. Ἡ πνευματικὴ ἰσορροπία εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἕνας δύσκολος ἀκροβατισμὸς! Ἡ ἴση ἀπόστασις ἀπὸ τῶν ἄκρων μόνον ὡς προῖον ἐγρηγόρσεως καὶ αὐτοελέγχου εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοηθῇ.

Καὶ σήμερον ἡ ὑπάρχουσα πνευματικὴ κρίσις ὧθεϊ πολλοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀναζήτησιν «πνευματικῶν» εἰδῶλων ὡς διέξοδον ἐκ τῆς ψυχικῆς πιέσεως, τὴν ὁποίαν ἡ κρίσις αὐτὴ ἀσχεῖ ἐπ' αὐτῶν. Εἶναι γεγονόςς ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀναζητοῦν καὶ κατασκευάζουσι τὰ εἰδῶλα. Ἄλλ' ὁ καλὸς ποιμὴν, νήφων καὶ γρηγορῶν «ἐν πᾶσι», ὀφείλει νὰ μὴ συνεργῇ εἰς τὸ στήσιμον καὶ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ εἰδώλου. Πρέπει νὰ προφυλάσῃ τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τοῦ νὰ καταστῇ εἶδωλον! Διότι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἡ διακονία του δὲν θὰ ἀποτελῇ λατρεία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ εἰδωλοποίησιν τοῦ ἑαυτοῦ του! Ἀπαιτεῖται, λοιπόν, ἀγὼν κατὰ τῆς εἰδωλοποιήσεως...!

I. K.

ἐγκράτεια. Ἄν κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὴν γνωστὴ γνησιότητά του σὰν πρεσβύτερος καὶ Πατριάρχης, τοῦτο ὀφείλετο στὴν ἀδιάκοπη ἄσκησί του. Ἄλλωστε χωρὶς πνευματικὴ συγκρότησι καὶ ἐγκράτεια γνήσιοι κοινωνικοὶ ἀγῶνες δὲν γίνονται, παρὰ μόνο ἴσως ἐπαναστάσεις, πού ὄση καλὴ πρόθεσι καὶ ἂν ἔχουν, ἓνα εἶναι βέβαιο, πῶς δὲν μποροῦν νὰ σώσουν, ἂν δὲν καταστρέφουν κι' ὅλας. Γιατὶ λείπει τὸ ἀπόθεμα ἐσωτερικῆς δυνάμεως, πού θὰ δώσῃ συνέχεια καὶ συνέπεια στὸν ἀγῶνα.

γ) Γνώστῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας. Ἐξ ἴσου ὁμως παρουσιάζεται ὁ Χρυσόστομος τέλειος γνώστης τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας. Κανένα ἄλλο ἐκκλησιαστικὸν ῥήτορα δὲν γνώρισεν ὁ κόσμος, πού νὰ ἐνεθάθυε τόσο στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Ἡ ψυχολογικὴ του βέβαια δύναμις δὲν εἶναι μιὰ ἀπλὴ συνέπεια μόνον ἐμφύτων ἰκανοτήτων. Ὄφειλετο καὶ στὴν προσωπικὴ του ἀπέραντη ἐμπειρία, καρπὸ τῆς συμμετοχῆς του στὴν ἀγωνία τοῦ ἀνθρωπίνου δράματος. Ὅσοι ἐμελέτησαν τὸν Χρυσόστομο σὰν ἠθικολόγο, σὰν ἱεροκήρυκα καὶ σὰν ποιμένα ἐκφράζουν τὸν ἀνεπιφύλακτο θαυμασμό τους στὸ σημεῖο τοῦτο γιὰ τὸν ἄνδρα. Ἡ βαθεῖα του γνώσις γιὰ τὸν ἄνθρωπο δημιουργεῖ μέσα του δυὸ τάσεις. Ἀγάπη στὴ θεὰ τῶν ἠθικῶν τραυμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπιείκεια στὴν ἀντιμετώπισι τῶν ἀδυναμιῶν του. Ἔτσι ἐνεργοῦν ὅλοι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας. Δὲν ζητοῦν τὴν ἐξουθένωσι, ἀλλὰ τὴν σωτηρία — τὴν θεραπεία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ συντόμευσις λ.χ. τῆς θείας Λειτουργίας, πού ἀπετόλμησε —κατὰ τὴν παράδοσι— λίγο μετὰ ἀνάλογο ἐπιχείρημα τοῦ Μ. Βασιλείου ὁ Χρυσόστομος, ὄχι μόνον δείχνει πῶς οἱ Πατέρες μας ἦσαν πολὺ περισσότερο ρηξικέλευθοι ἀπ' ὅ,τι σήμερα, σὲ ἐποχὴ ἀγῶνου παρελθοντοπληξίας, φανταζόμεθα, ἀλλὰ μαρτυρεῖ συνάμα καὶ τὸ φιλελεύθερο —γνήσιον χριστιανικόν— πνεῦμα τοῦ ἀνδρός. Οὐχ' ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον, ἀλλὰ τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον...! Πάνω ἀπ' ὅλα καὶ γιὰ τὸν Χρυσόστομο ἡ ἀξία ἄνθρωπος! Δὲν κλείνει τὴ ζωὴ σὲ καλοῦπια, σὲ νεκροὺς τύπους. Βλέπει μὲ μιὰ πλουραλιστικὴ διάθεσι τὴ ζωὴ τοῦ χριστιανοῦ, ζητώντας μόνον ὅλα νὰ ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ὑπακοὴν στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ κινοῦνται μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Εἶναι πολὺ ἐκφραστικὸν τὸ ἐξῆς χωρίο του: «Ἐπειδὴ γινώριζε ὁ Κύριός μας, ὅτι ἂν χαράξῃ ἓνα δρόμο, πολλοὶ θὰ εἶχαν νὰ κουρασθοῦν, ἐχάραξε ποικίλους δρόμους. Δὲν μπορεῖς νὰ μπῆς (στὴ βασιλεία Του) μὲ τὴν παρθενία; εἴσελθε μὲ τὴν μονογαμία. Δὲν μπορεῖς μὲ τὴν μονογαμία; τότε μὲ τὸν δεῦτερον γάμο. Δὲν μπορεῖς μὲ τὴν σωφροσύνη (ἐγκράτεια) νὰ εἰσέλθῃς; εἴσελθε μὲ τὴν ἐλεημοσύνη. Δὲν μπορεῖς μὲ τὴν ἐλεη-

μοσύνη; εἴσελθε διὰ τῆς νηστείας... Δὲν μπορεῖς νὰ μείνης παρθένος; σύναψε σὺ φρόνα γάμο. Μόνον μείνε στὴν Ἐκκλησία. Δὲν μπορεῖς νὰ εἶσαι ἀκτῆμονας; χρησιμοποίησε τὰ κτήματά σου, γιὰ νὰ ἐλεῆς. Μόνον ζῆσε στὴν Ἐκκλησία... Πολλοὶ εἶναι οἱ τρόποι ζωῆς, ἕνας ὅμως ὁ παράδεισος» (52, 410). Αὐτὸ τὸ «μόνον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ» προσδιορίζει καὶ τὸ φιλελεύθερο πνεῦμα τοῦ Χρυσόστομου. Δὲν περιορίζει τὸν ἄνθρωπο. Τὸν βοηθεῖ νὰ βρῆ τὸν δρόμο του, μένοντας ἐλεύθερος νὰ διαλέξῃ τὰ πάντα, ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὸ κακὸ, τὴν ἁμαρτία!

δ) Ἀ ν θ ρ ω π ι σ τ ῆ ς. Εἶναι ὅμως κοινωνικὸς χριστιανὸς ὁ Χρυσόστομος, γιατί εἶναι πρῶτα ἀνθρωπιστής. Ὁ ἀνθρωπισμὸς του δὲν ἔχει βέβαια τίποτε κοινὸ μὲ τὸν κλασσικὸ οὐμανισμό. Γιατὶ θεμελιώνεται στὸν αἰώνιο λόγο τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἀνθρωπισμὸς διδλκικός. Τὸν ἄνθρωπο δὲν τὸν βλέπει ἀνθρωποκεντρικά. Δὲν τὸν φυλακίζει στὰ πλαίσια τοῦ φυσικοῦ κόσμου. (Βλ. ΕΠ 48, 798-49, 93-53, 103). Δὲν τὸν βλέπει σὰν «συμβεθεγκός», σὰν ἀπλὸ ἐπεισόδιο στῆ διαδρομῇ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ σὰν κορωνίδα τῆς δημιουργίας καὶ τέκνο τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ στὰ ἔργα του δὲν παραλείπει νὰ ἐξαίρη κάθε τι τὸ θεῖο, ποὺ σώζει ὁ ἄνθρωπος μέσα του. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι γι' αὐτὸν ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας (ΕΠ. 52, 491-47, 419 κ.ἄ.). Τοῦτο ὑπογραμμίζεται ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ (ΕΠ. 54, 587/8). Ἀναγνωρίζει τὸ γεγονός τῆς πτώσεως τοῦ ἀθρώπου (ΕΠ. 53, 123, 125 κ.π.ἄ.). Δὲν παύει ὅμως νὰ αἰσιοδοξῆ ὡς πρὸς τὴν δυνατότητα τοῦ ἀθρώπου νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν προορισμὸ του καὶ νὰ δεχθῆ τὴν προσφερθεῖσα διὰ τοῦ Χριστοῦ σωτηρία. Τὸ γεγονός ὅτι παρὰ τὴν πτώσι σώζονται διὰ τοῦ κατ' εἰκόνα θεῖες δυνάμεις στὴν ψυχῇ τοῦ ἀθρώπου δίνει στὸν Χρυσόστομο, ὅπως ἄλλωστε σὲ κάθε κοινωνικὸ ἐργάτη, τὴν βεβαιότητα, πὼς ὁ ἀγώνας του γιὰ τὴν χριστοποίησι τοῦ ἀθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας δὲν εἶναι μάταιος. Ὁ ἀνθρωπισμὸς τοῦ Χρυσόστομου τὸν ὀδηγεῖ σὲ ἀδιάκοπη μέριμνα γιὰ τὴν ψυχῇ τοῦ ἀθρώπου. Εἶναι βέβαια, πάνω ἀπ' ὅλα ἠθικολόγος. Μαστιγώνει ἀνηλεῶς κάθε μορφή ἁμαρτίας. Ποτὲ ὅμως καὶ πουθενὰ δὲν ὑποτιμᾷ τὸν ἄνθρωπο. Δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπινη ὑπάρξι, ποὺ νὰ μὴν ἔχη γι' αὐτὸν ἐνδιαφέρον. Ἀπὸ τὸν βασιλέα μέχρι τὸν δούλο βλέπει στὸν ἄνθρωπο τὴν ὑπερτάτη στὸν κόσμον ἀξία. «Μέγα καὶ θαυμάσιον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τιμιώτερον τῆς κτίσεως ἀπάσης». Διότι «ἀνθρώπου οὐδὲν ἴσον τῶν δρωμένων» (60, 539). Ἡ ποιμαντικῇ του, λοιπόν, καὶ κοινωνικῇ του δράσις πρέπει νὰ θεωρῆται κάτω ἀπὸ τὸ πρίσμα τῆς ἀνθρωπολογίας του. Ουσιάζεται γιὰ τὸν ἄνθρωπο μόνον ὅποιος ἀναγνωρίζει σὰν ἀξία τὸν ἄνθρωπο. Διαφορετικὰ θὰ ἰσχύη ὁ μῆχα-

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

ΜΙΑΣ ΑΠΕΛΠΙΣΜΕΝΗΣ ΚΟΠΕΛΑΣ *

— Ἴατρος κ. Ψωμαδάκης: Ἀκριβῶς πάνω σ' αὐτό, θὰ ἤθελα νὰ πῶ, ὑπάρχουν ποικίλες περιπτώσεις. Καὶ ἡ ἀρρώστια εἶναι καὶ θέμα ἀντιδράσεως ὀργανισμοῦ. Μία κατάχρησις, ἓνα ἄγχος, λόγῳ πλεονεξίας καὶ πολλὰ ἄλλα, μειώνουν τὴν ἀντίδραση τοῦ ὀργανισμοῦ στὴν ἀρρώστια.

— Γνώρισα ἓνα φοιτητὴ Θεολογίας, 21 ἐτῶν, ὁ ὁποῖος προσεβλήθη ξαφνικὰ ἀπὸ βαρεῖα ἀρρώστια καὶ σὲ 6 μῆνες πέθανε. Ἦξε-ρα ὅτι ὁ νέος ἦταν πολὺ πιστός. Ποῦ μποροῦμε νὰ ἐντάξωμε, ὡς πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῆς ἀρρώστιας, τὴν περίπτωσιν αὐτῆν;

— Ἡ ἀρρώστια εἶπαμε πρὶν δὲν εἶναι τιμωρία, γι' αὐτὸ παραχωρεῖται καὶ στὸν ἅγιον γιὰ νὰ γίνῃ ἀγιώτερος. Παράδειγμα ὁ ἀπ. Παῦλος, ποῦ ἐνῶ εἶχε συγχωρηθῆ μετὰ τὴν κλήση του καὶ ἦταν ἅγιος, εἶχε καὶ τὴν ἀρρώστια του ποῦ τὸν τυραννοῦσε. Καὶ ὅταν, ὅπως μᾶς λέγει ὁ ἴδιος, παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τὸν κἀνῃ καλὰ, ὁ Θεὸς τοῦ ἀπάντησε: «Σοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρις ποῦ σοῦ δίδω».

— Ὁ Ἰῶβ ἀπετέλεσε τὸ ἐξιλαστήριον θῦμα τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ ντροπιαστῆ ὁ Σατανᾶς;

— Ὅχι. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὴν εὐκαιρίαν ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ δείξῃ τὴν καλωσύνην του καὶ τὴν ὑπομονὴν του, ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀρρωσταίνουμε. Καὶ πρὶν καὶ μετὰ ἀπὸ τὸν Ἰῶβ ἀρρώστη-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 122 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 τεύχους.

νισμὸς τῆς ταξικῆς κοινωνίας μετὰ θῦτες καὶ θύματα, μετὰ ἐκμεταλλευτὰς καὶ καταπιεσμένους. Σὰν χριστιανὸς ἀνθρωπιστὴς ὁ Χρυσόστομος ἀγαπᾷ καὶ ἡ ἀγάπη του κατευθύνει τὸ ποιμαντικὸν καὶ κοινωνικὸν του ἔργον. Ἡ μόνη του ἐπιδιώξις εἶναι ἡ (πνευματικὴ) προαγωγή τοῦ ποιμνίου του. Εἶναι συγκινητικὰ τὰ λόγια του σὲ σχετικὰς ἐξάρσεις: «Δὲν με ἐνδιαφέρει τὸ μῖσος, δὲν μ' ἀπασχολεῖ ὁ πόλεμος. Ἐνα μόνον μ' ἐνδιαφέρει, ἡ προκοπὴ τῶν ἀκροατῶν μου» (ΕΠ. 52, 399).

(Συνεχίζεται)

Πρωτ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

σαν πάρα πολλοί άνθρωποι. Ὁ Ἰώβ ὁμως ἔδειξε μεγάλη ὑπομονή στήν ἀρρώστια του, πού τήν δέχθηκε ἀδιαμαρτύρητα. Ἔτσι ἔγινε τὸ παράδειγμα πρὸς μίμηση, πού ἔμεινε στήν Ἱστορία.

— Εἶπατε ὅτι ὁ Θεὸς μετὰ τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα ἐπέτρεψε στὸ Σατανᾶ νὰ δράσῃ... Ἐὰν ὁ Σατανᾶς προϋπήρχε τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων, τότε εἶναι καὶ τοῦ Σατανᾶ;

— Ὁ Σατανᾶς, ὁ ἀρχηγὸς δηλαδὴ τῶν δαιμόνων, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ διάβολοι ἦσαν πρῶτα φωτεινοὶ Ἄγγελοι καὶ ἐδημιουργήθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸ σὰν φωτεινὰ λειτουργικὰ πνεύματα. Ὁ Σατανᾶς ὁμως, μὲ μιὰ μερίδα ἀγγέλων, ἔκανε τὸ ἐξῆς: Θέλησε μὲ τοὺς συντρόφους του, ν' ἀνέβῃ πρὸ ψηλὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ γίνῃ ὁ Σατανᾶς Θεός, ἐνῶ ἦταν δημιουργήμα τοῦ Θεοῦ. Τότε λοιπὸν ὁ Σατανᾶς ἐξέπεσε ἀπὸ φωτεινὸς ἄγγελος καὶ μαζί μὲ τοὺς συνεργάτες του, ὅλοι δηλαδὴ μαζί οἱ συνωμότες, ὑποκατέστησαν ἢ μάλλον ἔγιναν, τὸ ἴδιο τὸ κακὸ. Τὸν Σατανᾶ λοιπὸν, σὰν διάβολο, δὲν τὸν ἐδημιούργησε ὁ Θεός. Ἀντίθετα, σὰν κακὸ, δημιουργήθηκε μόνος του.

Μάλιστα μετὰ τοῦ παραστρατήματος τοῦ Σατανᾶ καὶ τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος ὑπάρχει μιὰ ἀντιστοιχία. Καὶ ἡ Εὔα ἔφαγε ἀπὸ τὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ, γιὰ νὰ γίνῃ Θεός. Καὶ προσέξτε. Μόλις τὸν ἔφαγε δὲν ἔγινε βέβαια Θεός. Καὶ ὁμως πῆγε καὶ πρόσφερε καὶ στὸν Ἀδὰμ. Καὶ ἔφαγε καὶ ὁ Ἀδὰμ. Καὶ ἐνῶ διαπιστώνουν μετὰ καὶ οἱ δύο τους ὅτι δὲν ἔγιναν Θεοί, μὲ τὸ φάγμα τοῦ ἀπαγορευμένου καρποῦ, συνεχίζουν τὴν ἀμαρτία. Ἀντὶ δηλαδὴ νὰ μετανοιώσουν καὶ νὰ ζητήσουν συγγνώμη ἀπὸ τὸν Θεὸ, ὅταν τοὺς ἔδωσε τὴν εὐκαιρία, ἐπαναστατοῦν καὶ οὔτε λίγο οὔτε πολὺ, καθιστοῦν καὶ ὑπεύθυνο τὸν Θεὸ γιὰ τὸ παραστράτημά τους.

— Ἰατρὸς Δ) νῆς Χαρακίδου: Θὰ ἤθελα νὰ πῶ ὅτι τὸν σκοπὸ τῆς ἀρρώστιας τὸν εἶδα καθαρὰ σὲ ἓνα νέο πού ἐπισκέφθηκα. Γεωργόπουλο Βασιλεῖο τὸν λένε. Αὐτὸς στὰ 18 του χρόνια ἔπαθε παράλυση. Μοῦ εἶπε λοιπὸν ὅτι ἡ ἀρρώστια του τὸν βοήθησε νὰ πιστέψῃ περισσότερο καὶ νὰ δοῇ τὸν Θεὸ του. Ἔτσι ὀπλίστηκε μὲ θάρρος καὶ ὑπομονὴ καὶ παραδέχθηκε τὴν κατάστασή του. Καὶ μάλιστα δὲν ἔχει καὶ κανένα παράπονο.

— Δικηγόρος κ. Πετρόπουλος: Ἦμουν 9 μῆνες στὸ κρεβάτι, λόγῳ μιᾶς ἀσθενείας μου καὶ ἔτσι μπορῶ νὰ πῶ ὅτι ἔχω μιὰ ἀρκετὰ μεγάλη πείρα. Στὴν ἀρρώστια ἡ ὕλη πνευματικοποιεῖται καὶ δημιουργοῦνται πολλὲς ἀπορίες, τίς ὁποῖες ὅλοι ἀντιμετωπίζουν μὲ

διαφορετικό τρόπο. Οί κληρικοί δίνουν την εξήγηση τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὴν ποὺ εἶχαμε τὴν τιμὴν νὰ ἀκούσουμε σήμερα. Οἱ γιατροὶ δίνουν ἄλλη εξήγηση, σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῆς φθορᾶς κ.λπ., χωρὶς ὅμως νὰ δίνουν μιὰ ἱκανοποιητικὴ λύση.

Στὴν σημερινὴ συζήτηση εἶδα, καὶ ὁμολογῶ ὅτι ἔμεινα κατά-πληκτος, τὴν συμμετοχὴ καὶ τὴν σκέψη τῆς νεολαίας. Βλέπω ἐγκεφάλους μὲ πιὸ ὄριμη σκέψη. Θαυμάζω καὶ συγχαίρω δλόφουχα αὐτοὺς τοὺς νέους. Ὅλα ὅσα ἔγιναν καὶ εἰπώθηκαν σήμερα ἀπ' αὐτοὺς ἀποδεικνύουν, ὅτι ἡ σημερινὴ νεολαία δὲν εἶναι αὐτὴ ποὺ θέλουν νὰ παρουσιάσουν οἱ ἐπικριτὲς τῆς, ἀλλὰ κάτι τὸ ἀνώτερο καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστο.

— Ἄρχ. π. Δαμασκηνός: Ὅπως ἔμαθα τὰ «Ἐπίκαιρα» ἔχουν πάρει ἑκατοντάδες γράμματα πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Στὸ τελευταῖο μάλιστα τεύχος (ἦταν τὸ 274/2.11.1973 σελ. 60) διάβασα τὸ γράμμα ἐκείνης τῆς κοπέλας, ποὺ χάνει τὴν Μητέρα τῆς καὶ ἀναρωτιέται: «Ἄνθρωποι, ποὺ εἶναι ὁ Θεός σας;». Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀντίδραση τῶν περισσοτέρων. Ὅμως γιατί νὰ τὰ ρίχνουμε ὅλα στὸ Θεό; Γιατί νὰ τὸν κατηγοροῦμε γιὰ κάθε δυστυχία μας; Γιὰ νὰ δώσουμε μιὰν ἀπάντηση πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι ἡ κυρία αἰτία τῆς ἀρρώστιας, τίς περισσότερες φορές, εἶναι ἡ ἁμαρτία. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι βρώμικος σὲ ὅλες του τίς μορφές. Πάρτε καὶ διαβάστε τὴν ζωὴ τοῦ, ἀπὸ τότε ποὺ ἐμφανίστηκε στὴ γῆ μέχρι σήμερα. Ἐχει κάνει τόσες βρωμιές, ποὺ καλύτερα νὰ μὴν τίς λέμε. Μὴ λέμε: «Τῆς τύχης εἶναι...». Δὲν ὑπάρχει τύχη. Ἐμεῖς τὴν φτιάχνουμε. Ὁ Θεός λοιπὸν προνοεῖ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὅπως εἶπε καὶ ὁ Σωκράτης. Ὅμως ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος εὐθύνεται γιὰ τίς ἁμαρτίες του, ἀφοῦ εἶναι ἐλεύθερος νὰ πράττει ὅ,τι θέλει. Μὴ καθίζουμε λοιπὸν τὸν Θεὸ στὸ σκαμνί. Ἄς κοιτάξουμε πρῶτα τὸν ἑαυτὸ μας. Ἄς τὸν ἐξετάσουμε καλὰ καὶ μετὰ ν' ἀρχίσουμε νὰ μιλάμε γιὰ τὴν τιμωρία τοῦ Θεοῦ.

Κλείνοντας θᾶθελα νὰ χαιρετίσω αὐτὴν τὴν προσπάθεια. Πρέπει ὅλοι μας καὶ προπαντὸς ἔμεῖς οἱ κληρικοί, νὰ βοηθήσουμε τὰ νιάτα. Γιατὶ τὰ νιάτα, τὰ σημερινά, εἶναι τὰ καλύτερα ποὺ ἔγιναν ποτέ. Καὶ θέλω νὰ μὴν ἔχουν βαθεῖα καὶ ἄλυτα προβλήματα.

Πρεσβ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΑΛΑΪΤΖΑΚΗΣ

ΣΧΕΔΙΟΝ ΜΕΘΟΔΕΥΣΕΩΣ
ΑΠΟΚΤΗΣΕΩΣ ΔΙ' ΑΛΛΗΛΟΒΟΗΘΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΚΛΑ·Ι·ΚΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΩΝ ΑΛΗΘΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΑ 2½ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ*
ΕΠΟΜΕΝΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ

11) Ἡ Ε. Δ. ἀποκτώσα μὲ τὰ ὡς ἀνωτέρω ἐμβάσματα τῶν 33 Ἑγοριῶν, τὸ κόστος τῶν 10.000 βιβλίων πού ἔστειλε, προβαίνει ἤδη στὴν ἀνατύπωσι 10.000 νέων ἀντιτύπων, ἐνεργοῦσα δὲ ἀκριβῶς ὡς ἐνήργησεν καὶ κατὰ τὴν 1ην ἀποστολὴν, προβαίνει ἤδη καὶ εἰς τὴν 2αν ἀποστολὴν καὶ ἀλληλοδιαδόχως — ἦτοι, ἅμα τῷ διακατονισμῷ ἐκάστης ἐνεργηθείσης ἀποστολῆς —, προβαίνει εἰς τὴν 3ην, τὴν 4ην, τὴν 5ην, τὴν 6ην, τὴν 7ην ἀποστολὴν, αἰτινες ἅπασαι ἐμφανίζουσι τὰ ἴδια εὐνοϊκά, «ἐπὶ πλέον», ἀποτελέσματα, πάντοτε μὲ 10.000 ἀντίτυπα, πού ἀλληλοδιαδόχως ἀνατυπῶναι, πρὸς ἐνέργειαν νέων ἐκάστοτε ἀποστολῶν.

12) Ἡ Ε. Δ. ἐνηργήσασα ἤδη τις ἀποστολὰς αὐτὲς, ἀδιακρίτως, εἰς μεγάλας καὶ μικρὰς ἐγορίες πάντοτε ἐντὸς τοῦ ὅριου τῶν 10.000 ἀντιτύπων πού κατέχει, διεπίστωσε ὅτι οἱ 7 αὐτὲς ἀποστολὰς, συνολικῶς λαμβανόμενες, καλύπτουσι τὸ κόστος τῶν βιβλίων καὶ ἀπομένει καὶ κάποιον ἐπιπλέον ποσόν.

13) Κατόπιν τοῦ ὁμαλοῦ διακατονισμοῦ, καὶ τῶν 7 ὡς ἄνω ἀποστολῶν, ἢ περαιτέρω, σ τ α δ ι α κ ῶ ς, ὀλοκληρώσας τοῦ ἔργου, διὰ διαθέσεως ἐκάστοτε, περισσοτέρων τῶν 10.000 ἀντιτύπων, εἶναι πλέον ζήτημα ἐκτύπωσης καὶ ἀποθέματος ἀντιτύπων καὶ θέμα τραπεζικῆς ἢ ἐξ ἄλλης πηγῆς, δανειοδοτήσεως.

14) Ἡ Ε. Δ. ὑποβάλλουσα στὴν προϋσταμένη της Ἀρχῇ λεπτομερῆ ἀπολογισμὸν τῶν μέχρι τοῦδε 7 ἀποστολῶν, εἰσηγεῖται τὴν συνέχισι τοῦ ἔργου δι' ἀλληλοδιαδόχων ἀποστολῶν ἐκ 50.000 ἀντιτύπων, ἀποκτουμένων, διαδοχικῶς, διὰ δανειοδοτήσεως ἐκάστοτε τοῦ ἀπαιτουμένου, ἰδίου πάντοτε ποσοῦ πρὸς ἐκτύπωσίν των, τοῦτο δὲ μέχρι ὀλοκληρώσεως τοῦ ἔργου.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 128 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 τεύχους.

15) Ἐγκρινομένης τῆς εἰσηγήσεως, διὰ διαδοχικὰς ἀποστολὰς ἐκ 50.000 ἀντιτύπων, διὰ διαδοχικῶν ὁμοίως τραπεζικῶν δανειοδοτήσεων, τὸ ἔργον προχωρεῖ ὁμαλῶς πρὸς τὴν πραγματοποιήσιν του.

16) Θὰ ἠδύνατο ὡσαύτως νὰ ἐγκριθῆ, ὅπως, ἐκ τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ε. Δ. παραμενόντων ἤδη 10.000 ἀντιτύπων, σταλῆ ἀνὰ ἓνα ἀντίτυπο εἰς ἀριθμὸν τινα Ἐγοριῶν ἢ καὶ σὲ ὅλες τὶς Ἐγορίες, πρᾶγμα ποῦ θὰ διευκόλυε τὰ μέγιστα τὴν προώθησιν καὶ διεκπεραίωσιν τοῦ ἔργου.

Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΣ ΑΝΤΙΘΕΤΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

17) Ἐὰν ληφθῆ ὁμῶς ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς υπάρξεως καὶ ἀντιθέτων περιπτώσεων, ποῦ θὰ μπορούσαν καὶ αὐτὲς νὰ συμβοῦν.

18) Π.χ. ἐν τῇ ἐξελίξει μιᾶς ἀποστολῆς 50.000 ἀντιτύπων, νὰ παρουσιασθῆ ἡ περίπτωσις (ὡς παράγραφος 8), ὅπου τὸ συνολικὸν εἰσπραχθησόμενον ποσὸν, ἀπὸ ὅλες τὶς Ἐγορίες τῆς ἀποστολῆς ταύτης, νὰ εἶναι $\mu \iota \kappa \rho \acute{o} \tau \epsilon \rho \omicron \nu$ τοῦ κόστους τῶν ἀποσταλησομένων διβλίων στίς Ἐγορίες αὐτὲς.

Στίς περιπτώσεις αὐτὲς τὰ «ἐπὶ ἔλλαττον» τοῦ κόστους τῶν διβλίων ποσὰ ταῦτα μέρος μὲν αὐτῶν θὰ καλυφθῆ διὰ τῶν «ἐπὶ πλέον» ποσῶν μεταγενεστέρων ἀποστολῶν ἐκ 50.000 ἀντιτύπων, μέρος δὲ αὐτῶν θὰ ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ ἔτι ἐν ἐκρημιότητι.

19) Οἱ περιστάσεις αὐτὲς θὰ ἀντιμετωπίζωνται διὰ τῆς δημιουργίας, ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἔργου, ἐνὸς ἀποθεματικοῦ, οὕτως εἰπεῖν, δημιουργουμένου ὡς κάτωθι:

α) Ἐνα ἄξιο λόγου ποσὸν θὰ ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἀπὸ μερικὰς ἀπὸ τὶς δεκάδες Ἐπιχειρήσεις καὶ πλούσια ἄτομα ἐκάστης τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, αἵτινες θὰ ἔχουν ἐφοδιασθῆ ἀπὸ τὴν Ε. Δ. μὲ ἓνα μπλόκ διπλοτύπων ἀποδείξεων τῶν 500 δραχμῶν, ὡς καὶ μὲ ἓνα μπλόκ τῶν 1.000, 2.000, καὶ 3.000 ἐπίσης δραχμῶν μὲ 10 ἀποδείξεις δι' ἐκάστην κατηγορίαν.

Οἱ ἀποδείξεις αὐτὲς, ὑπογεγραμμένες προκαταβολικῶς ἀπὸ τὴν Ε. Δ., θὰ προσυπογράφωνται, ἐπὶ τῇ πραγματοποιήσει τῆς εἰσφορᾶς, καὶ ἀπὸ τὸν οἰκεῖον Μητροπολίτην.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

322. Ποία απόλυσις πρέπει να γίνεται κατά την ακολουθία των Χαιρετισμῶν, ἢ συνήθης ἢ ἡ τοῦ ἀποδείπνου μετὰ «Εἰρήνη πασι... Δέσποτα πολυέλεε...»; (Ἐρωτήσεις Αἰδεσιμ. Ε. Ο. Ι.).

Οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Θεοτόκου, ποὺ ψάλλονται κατὰ τὴν Παρασκευὴς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, δὲν ἀποτελοῦν, ὅπως εἶναι γνωστὸν, ἰδίᾳ ἀνεξάρτητο ἀκολουθία, ἀλλὰ ἐντάσσονται στὴν ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἀποδείπνου. Ἀπόλυσις των, ἐπομένως, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν ἀπόλυσι τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς. Ἡ

6) Ἐνα ἄξιο λόγου ἐπίσης ποσὸ θὰ ἠδύνατο νὰ προέλθῃ καὶ ἀπὸ μερικές, ἀπὸ τὶς κατὰ διαστήματα ἀναγραφόμενες στὸν τύπο, 100 - 150 μεγαλύτερες Ἐπιχειρήσεις τῆς χώρας, ποὺ θὰ ἐδέχοντο νὰ βοηθήσουν τὸ ἔργο τοῦτο διὰ τῆς χορηγήσεως εἰς τὴν Ε. Δ. τοῦ ἰσοπόσου τῆς ἀξίας, ὠρισμένου ἀριθμοῦ ἀντιτύπων ἐκλαϊκευτικοῦ βιβλίου, πρὸς δωρεὰν διάθεσιν των ἀπὸ τὶς Ἐνορίες.

Διὰ τὰ ἄνω ἐνὸς ὠρισμένου ἀριθμοῦ ἀντίτυπα, π.χ. διὰ τὰ ἄνω τῶν 1.000 ἀντίτυπα, θὰ ἠδύνατο νὰ τίθεται σ' αὐτὰ ἡ κάτωθι σφραγίς.

«Τὸ παρὸν ἀντίτυπο ἀποτελεῖ μέρος 1.000 (π.χ.) ἀντιτύπων, ἢ δωρεὰν διάθεσις τῶν ὁποίων, σὲ ἰσάριθμες οἰκογένειες, κατέστη δυνατὴ διὰ τῆς χορηγίας τοῦ κόστους τῶν βιβλίων τούτων πρὸς δρχ. 20, ἧτοι δραχμῶν 20.000, ἀπὸ τὴν Ἐπιχείρησιν Α».

20) Αὐτὰ, βέβαια, ὅλα θὰ ἔδει νὰ γίνουν μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα ἀνατάσεως, ἐνδεχομένως καὶ μετὰ τὴν θέσπισι μιᾶς «ἡ μέρας» ἢ «ἐβδομάδος» Ἀγίας Γραφῆς. Ἐπίσης δεόν ἐν προκειμένῳ νὰ ὑπογραμμισθῇ, ὅτι μιὰ τοιαύτη ἀκτινοβολία τῶν Θείων Ἀληθειῶν θὰ συνέβαλε τὰ μέγιστα στὴν ἐξάπλωσι τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τὴν μελέτη τῆς ὁποίας τίποτε στὸν κόσμον δὲν μπορεῖ νὰ ἀντικαταστήσῃ.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. Θ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ

ἀναξήτησις, λοιπόν, πρέπει νὰ στραφῆ πρὸς αὐτὴ ἀκριβῶς τὴν κατεύθυνσι: Ποιά εἶναι ἡ ἀπόλυσις τοῦ μικροῦ ἀποδείπνου;

Ὅλοι γνωρίζομε ὅτι ὑπάρχουν δύο ἀκολουθίαι ἀποδείπνων. Ἡ ἑκτενής ἀρχαία ἀκολουθία, τὸ μέγα ἀπόδειπνον, καὶ ἡ σύντομος νεωτέρα, τὸ μικρὸν ἀπόδειπνον. Τὸ μικρὸ ἀπόδειπνον εἶναι ἐπιτομὴ τοῦ μεγάλου καὶ συνίσταται σὲ ἐπιλογή τῶν κυριωτέρων στοιχείων τῆς παλαιᾶς ἀκολουθίας. Διαφέρουν καὶ κατὰ τὴν ἀπόλυσι; Κατὰ τὴν τυπικὴν διάταξιν ποὺ εἶναι ἐνσωματωμένη στὸ Τριώδιον (Δευτέρα τῆς Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν), κατὰ τὰ Τυπικά καὶ καθ' ὠρισμένες ἐκδόσεις Ὁρολογίων, ναί. Κατ' ἄλλας ἐκδόσεις Ὁρολογίων, ὄχι.

Τὸ Τριώδιον σημειώνει: «Δεῖ εἰδέναι, ὅτι τὰ πλείονα τῶν Τυπικῶν καὶ ἡ συνήθεια ὀρίζουσι μετὰ τὸ τελευταῖον τρισάγιον πίπτειν ἅπαντας ἐπὶ γῆς καὶ λέγειν τὸν ἱερέα μεγαλοφώνως τὴν ἐν τῷ μεγάλῳ ἑσπερινῷ εὐχὴν "Δέσποτα πολυέλεε, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν", ἐν ᾗ καὶ τὴν ἀπόλυσιν». Τὰ Τυπικά ἐξ ἄλλου τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Βιολάκη προβλέπουν τὴν ἀνωτέρω ἀπόλυσιν στὴν ἀκολουθία τοῦ μεγάλου καὶ τὴν συνήθη «Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν...» στὴν ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἀποδείπνου (Τυπικὸν Κωνσταντίνου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1872², σελ. 214 καὶ 216. Τυπικὸν Βιολάκη, ἔκδ. Μ. Σαλιβέρου, Ἀθήναι 1921, σελ. 333 καὶ 335). Τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς διάταξιν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ἐκδοσις τοῦ Ὁρολογίου τῆς Ρώμης (1937). Μία σειρὰ πάλι ἐκδόσεων Ὁρολογίων θέτουν στὸ μέγα ἀπόδειπνον τὴν ἀπόλυσιν «Δέσποτα πολυέλεε...» καὶ στὸ μικρὸν σημειώουσι ἀπλῶς «καὶ ἀπόλυσις», ἐννοοῦντα προφανῶς τὴν συνήθη ἀπόλυσιν «Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς...» (ἔκδ. Βενετίας 1855, 1856, Ἀποστ. Διακονίας 1963, 1967 κλπ.). Σύμφωνα πρὸς τὰ ἀνωτέρω καθορίζουν τὸ «Δέσποτα πολυέλεε...» γιὰ τὸ μέγα καὶ τὸ «Χριστὸς ὁ ἀληθινός...» γιὰ τὸ μικρὸ ἀπόδειπνον (καὶ γιὰ τοὺς Χαιρετισμοὺς) ἢ «Διάταξις τῶν καθ' ἡμέραν ἱερῶν ἀκολουθιῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς» τοῦ μακαρίτου Ἐμμ. Φαρλέκα, Ἀθήναι 1955³, σελ. 136 καὶ 142 καὶ «Ἡ ἀνάθιστος εἰς τὴν Θεοτόκον ὑμνωδία» τοῦ Χρ. Ἐνισλεῖδου, ἔκδ. Β. Ρηγοπούλου, τ. II, Θεσσαλονίκη 1967, σελ. 49-50. Αὕτῃ ἢ τάξιν ἀκολουθεῖται καὶ στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἀπὸ ὄλους τοὺς ἱερεῖς ποὺ γνωρίζουν καλὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν.

Καμμιά φορὰ ὅμως ἀκούεται καὶ τὸ «Δέσποτα πολυέλεε...» στὴν ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἀποδείπνου καὶ συγκεκριμένως στὴν ἀκολουθία τῶν Χαιρετισμῶν, γιὰ τὴν ὁποία ὀμιλεῖ ἡ ἐρώτησις. Πρόκειται περὶ συγχύσεως, ἢ ὁποία ὀφείλεται εἴτε σὲ κεκτημένην συνήθειαν, ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀπολύσεως τοῦ μεγάλου ἀποδείπνου,

εἶτε στίς ἐσφαλμένεσ τυπικέσ διατάξεισ ὄρισμένων ἐκδόσεω. Ἔτσι οἱ ἐκδόσεισ τοῦ Ὁρολογίου Κωνσταντινουπόλεωσ 1900, Ἀθηνῶν - Πατρῶν (Ἀ. Πάσχα) 1915, Ἀθηνῶν (Μ. Σαλιβέρου) ἄ.ἔ. καὶ ἡ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ «Φῶσ», Ἀθῆναι 1961, στήν ἀπόλυσι τοῦ μικροῦ ἀποδείπνου παραπέμπου στίσ σελίδεσ πού ὑπάρχει ἡ ἀπόλυσισ τοῦ μεγάλου, δηλαδὴ στοῦ «Δέσποτα πολυέλεε...». Στὰ χειρόγραφα Ὁρολόγια, καθ' ὅσον γνωρίζω, δὲν ὑπῆρχαν σχετικέσ διευκρινίσεισ. Ἡ ἀπόλυσισ ἐγίνετο θάσει τῶν διατάξεω τῶν Τυπικῶν καὶ τῆσ «συνηθείασ», ὅπωσ εἶδαμε στήν σημείωσι τοῦ Τριψίδιου. Οἱ παλαιέσ ἐκδόσεισ Ὁρολογίων προσέθεσαν τὴν ἰδιάζουσα ἀπόλυσι τοῦ μεγάλου ἀποδείπνου, ἄφησαν δὲ στοῦ μικροῦ τὴν συνήθη διάταξι. Ἡ προσπάθεια πού ἐγίνε ἀπὸ μερικούσ μεταγενεστέρουσ ἐπιμελητάσ ἐκδόσεω γὰ διευκολύνου τούσ ἱερεῖσ παραπέμποντασ στήν ἀπόλυσι τοῦ μεγάλου ἀποδείπνου, χωρίσ γὰ προσέξου τὴν διαφορά, ἐγίνε αἰτία γὰ ἐπέλθη σύγχυσισ στίσ δύο διάφορεσ ἀπολύσεισ.

Οἱ ἀπολύσεισ αὐτέσ, συνοφίζοντασ, κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἶναι στοῦ μὲν μέγα ἀπόδειπνο τὸ «Εἰρήνη πᾶσι. Τὰσ κεφαλὰσ... Δέσποτα πολυέλεε...» τῆσ λιτῆσ τοῦ μεγάλου ἐσπερινοῦ, στοῦ δὲ μικροῦ ἀποδείπνο — καὶ στήν ἀκολουθία τῶν Χαιρετισμῶν τῆσ Θεοτόκου, κατὰ συνέπειαν — ἡ συνήθησ «Χριστόσ ὁ ἀληθινόσ Θεόσ ἡμῶν...».

Φ.

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κ. Γ. Μπόνῃ, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Πρὸσ Ἐφεσίουσ Ἰγνάτιοσ. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εἰσαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ στροφή πρὸσ Ἀνατολάσ κατὰ τὴν ὥραν τῆσ Λατρείασ. — **Μητροπ. Περιστερίου Ἀλεξάνδρου**, Ὁ Ἱερομάρτυρασ Χαράλαμποσ. — **Μητροπ. Δράμασ Διονυσίου**, Προσερχόμεθα ἀξίωσ εἰσ τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου; — **Μητροπ. Δημητριάδοσ Χριστοδούλου**, Ὁ μοναχικόσ βίοσ εἰσ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ἀρχιμ. Τιμοθέου Σ. Τριβιζᾶ**, Ἡ Θεοτόκοσ καὶ τὸ ἀπολυτρωτικόν ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. — **Ι. Κ.**, Ἀγὼν κατὰ τῆσ «Εἰδωλοποιήσεωσ». — **Πρωτ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ**, Τὸ Κοινωνικό Μήνυμα τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου στήν ἐποχή μασ. — **Πρεσβ. Ἐμμανουὴλ Καλαϊτζάκη**, Τὸ γράμμα μᾶσ ἀπελπισμένησ κοπέλασ. — **Νικ. Θ. Λαουτάρῃ**, Σχέδιον μεθοδεύσεωσ ἀποκτήσεωσ δι' ἀλληλοβοηθείασ τοῦ ἐκλαϊκευτικοῦ βιβλίου τῶν ἀληθειῶν τῆσ πίστεωσ μασ ἀπὸ τὰ 2 1/2 ἑκατομμύρια ἑλλ. οικογενειῶν. — **Φ.**, Ἀπαντήσεισ σὲ λειτουργικέσ, κανονικέσ καὶ ἄλλεσ ἀπορίεσ.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆσ Ἀποστολικῆσ Διακονίασ, Ἰασίου 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννησ Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.